

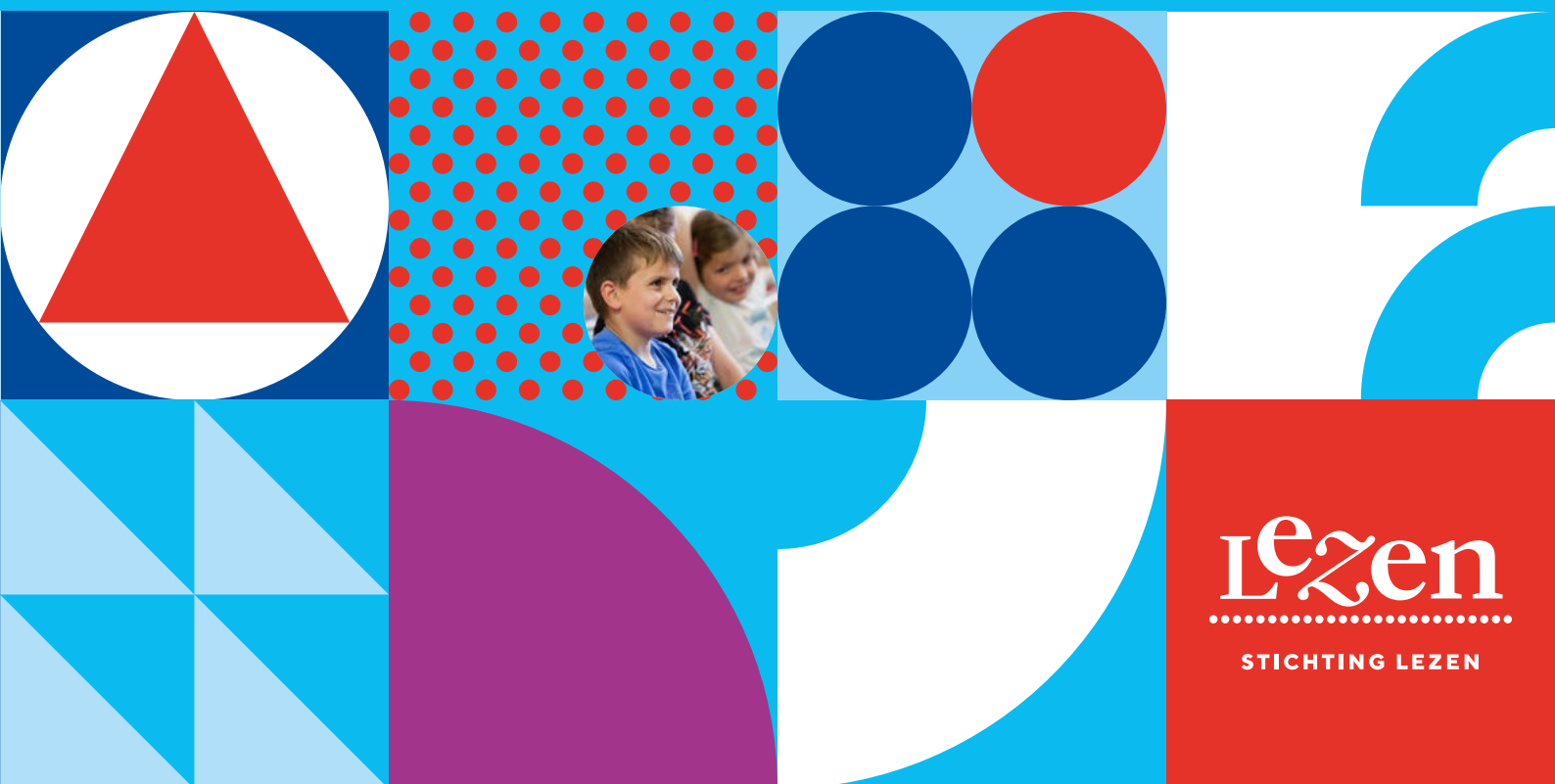
SCHOLING IN LEESBEVORDERING

Open Boek Pabo

Studentenreader

pabo-minor

SEPTEMBER 2021

Lezen

STICHTING LEZEN

Inhoud

Inleiding		2
Bijeenkomst 1		5
Bijeenkomst 2		11
Bijeenkomst 3		19
Bijeenkomst 4		26
Bijeenkomst 5		35
Bijeenkomst 6		41
Bijeenkomst 7		47
Bijeenkomst 8		51
Bijlagen		
Bijlage 1	Overzicht opdrachten Open Boek Pabo	55
Bijlage 2	Eindopdracht leesplanadvies	63
Bijlage 3	Leesautobiografie	65
Bijlage 4A	Zelfbeoordeling literaire competenties	66
Bijlage 4B	Instructiekaarten beleving, interpretatie, beoordeling en narratief begrip	67
Bijlage 5	De lijst van Vriens	71
Bijlage 6	Voorbeeldteksten bij de drie dimensies van Jos Walta	73

Inleiding

Achter haar, op de planken aan de muur, staan de boeken met hun bruine ruggen. Ze hoort ze zachtjes schuifelen. Ze stoten elkaar aan natuurlijk, en fluisteren over haar. *Zij? Dat kind met die dweil? Gaat die leren lezen? Ze ritselen met hun bladzijden en lachen haar zachtjes uit. Wat denkt ze wel? Dat kan ze nooit. Nee hoor. Dat zou wat zijn.* Lampje zucht en kijkt naar de vloer. Misschien ook wel niet, denkt ze. Ze moet het nog maar helemaal zien.

(Schaap, 2018, p. 158)

In het bovenstaande fragment lees je de gedachten van Lampje, de hoofdpersoon uit Annet Schaaps bekroonde boek *Lampje*. Ze kan niet lezen en dat zit haar dwars. Ze voelt zich dom. Het is alsof ze er niet helemaal bij hoort. Lampje heeft in totaal ook maar twee weken op school gezeten. Ze kent alleen de E, want Lampje heet eigenlijk Emilia.

In de fantasiewereld die Annet Schaap schetst in *Lampje* komen wel meer wonderlijke zaken voor. Een kind dat niet kan lezen valt er bijna bij in het niet. In de werkelijkheid van onze geletterde samenleving levert niet kunnen lezen echter aanzienlijke problemen op. Je kunt dan eigenlijk niet goed functioneren op school of in de maatschappij. Een goede leesvaardigheid is een belangrijke voorwaarde voor succes.

Het leesonderwijs draait om het bieden van kansen aan elk kind om zo uit te groeien tot een competente lezer die vloeiend én met plezier leest. Het kind staat centraal en goed leesonderwijs sluit dus aan bij zijn of haar interesses en vaardigheden. Goed leesonderwijs is motiverend en staat in dienst van de leesontwikkeling. De leerling centraal stellen wil ook zeggen dat de leerkracht zich afvraagt in hoeverre lesactiviteiten bijdragen aan de intrinsieke leesmotivatie. Want wie plezier beleeft aan lezen, leest vaker en wie vaak leest, wordt leesvaardiger. Ook het omgekeerde geldt: wie leesvaardig is, gaat vaker lezen. Goed leesonderwijs draait om het creëren van deze positieve spiraal.

Goed (lees)onderwijs vraagt om bekwame leerkrachten. Professionals die niet alleen beschikken over kennis en vaardigheden op uiteenlopend gebied, maar ook de juiste attitude hebben om leerlingen tot ontwikkeling te laten komen. De goede leerkracht fungeert als model en luistert, bemoedigt, ondersteunt en enthousiasmeert. Al deze aspecten spelen een belangrijke rol bij leesbevordering en staan dan ook centraal in de minor *Open Boek Pabo*.

Leescoördinator

Voor leraren in het basisonderwijs bestaat al jaren de cursus *Open Boek*, een initiatief van Stichting Lezen en Jos Walta van kinderboekwinkel De Boekenberg in Eindhoven. Wie deze leesbevorderingscursus succesvol afrondt, is gecertificeerd leescoördinator. Na afronding van *Open Boek* zijn de leescoördinatoren in staat om met collega's structureel vorm te geven aan leesbevorderingsonderwijs. De leescoördinatoren maken deel uit van het landelijk leesbevorderingsnetwerk.

Omdat het belang van goed leesbevorderingsonderwijs niet vroeg genoeg aan de orde kan worden gesteld heeft Stichting Lezen in 2013 het initiatief genomen voor het ontwikkelen van een pabo-variant van *Open Boek*. Die variant is in 2020 volledig herzien. *Open Boek Pabo* kunnen pabo's inzetten als minor leesbevordering in pabo 3 of 4. Studenten die de cursus met goed gevolg afsluiten, ontvangen het certificaat 'Leescoördinator pabo-variant'.

Beginsituatie

Open Boek Pabo is bedoeld voor derde- of vierdejaarsstudenten. Dit impliceert dat de kennis over jeugdliteratuur, zoals die vastgelegd is in de *Kennisbasis Taal*, bekend is. Verder gaan we ervan uit dat de deelnemende student belangstelling heeft voor jeugdliteratuur en regelmatig aandacht besteedt aan leesbevordering, zowel op de opleiding als in de praktijk. De inhouden en opdrachten van deze minor zijn op het vereiste hbo-niveau.

Doelstelling

Open Boek Pabo leidt op tot specialist in leesbevordering. De student mag zich leescoördinator noemen indien het volledige programma van 6 EC's is gevolgd en de minor met succes is afgerond. Tijdens de minor maakt hij/zij onder andere kennis met recente kinderen en jeugdliteratuur, het belang van lezen en leesbevordering, didactische aanpakken zoals gesprekken voeren over boeken volgens Chambers, recente wetenschappelijke onderzoeken en inzichten op het gebied van lezen en leesbevordering en de mogelijkheden die de openbare bibliotheek leraren te bieden heeft. Daarnaast kent de minor praktijkopdrachten die zich richten op werken aan leesbevordering in de klas. Leesbevordering op de stageschool staat ook centraal in het onderzoek waarmee de minor wordt afgerond. Het opstellen van een leesplanadvies voor de stageschool maakt daar deel van uit.

Uitgangspunten

Open Boek Pabo gaat uit van de acht succesfactoren voor leesbevordering die te vinden zijn op de website van Stichting Lezen. Daarnaast vormt *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar* (Stichting Lezen, 2020) een belangrijk basisdocument. Dit rapport en de succesfactoren zijn gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek en praktijkexpertise en geven inzicht in hoe kinderen uitgroeien tot lezers.

Opzet

De minor *Open Boek Pabo* bestaat uit drie ontwikkelingslijnen:

- De lijn eigen literaire competentie. Dit zijn opdrachten waarmee de student zicht krijgt op de eigen literaire competentie en hoe hij/zij die kan vergroten. Daarnaast krijgt de student hier tips om aan de literaire competentie van kinderen te werken. Deze opdrachten worden verzameld in een portfolio.
- De praktijklijn. Dit zijn praktijkopdrachten: individuele opdrachten waarbij de student de bestudeerde literatuur en/of de behandelde onderwerpen direct in de praktijk toepast. Deze opdrachten worden verzameld in een portfolio.

- De onderzoekslijn. Door verschillende zaken op de stageschool te onderzoeken en door literatuur te bestuderen, brengt de student in kaart wat de stageschool al doet aan leesbevordering en wat nodig zou kunnen zijn om de leesbevordering naar een hoger plan te tillen. Dit onderzoek en de conclusies leiden tot het leesplanadvies dat als eindopdracht wordt gemaakt.

Zie het schematisch overzicht in bijlage 1.

Verplichte literatuur

Voor *Open Boek Pabo* wordt gebruikgemaakt van de volgende verplichte achtergrondliteratuur:

- *Open Boek. Handboek leesbevordering* (2012 of 2020), Jos Walta, Eindhoven: Kinderboekenwinkel de Boekenberg
- *Verborgene talenten. Jeugdliteratuur op school* (2012), onder redactie van Piet Mooren e.a. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar* (2020). Amsterdam: Stichting Lezen.

Daarnaast wordt, in de studentenreader, verwezen naar aanbevolen primaire werken en secundaire literatuur.

Bijeenkomst 1

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 10, paragraaf 1 'Spelen, zingen en voorlezen' uit *Verborgene talenten* (blz. 187-191, boek meenemen, paragraaf wordt in de les gelezen)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Leesplan www.leesplan.nl
- Acht succesfactoren voor leesbevordering in *Samen werken aan een sterke leescultuur* (2012, blz. 13-16) www.lezen.nl
- 'Over laaggeletterdheid' van Stichting Lezen en Schrijven www.lezenenschrijven.nl
- Brochure *Literaire gesprekken in de klas* www.lezen.nl
- Proefschrift *Maar als je erover nadenkt... Een jaar literatuuronderwijs in groepen 7 en 8* van de basisschool www.lezen.nl

Doen

- Noteer de kinderliedjes die je nog weet uit je eigen jeugd. Wat komt er allemaal in je op?

Inhoud

- 1.1 Voorwoord
- 1.2 Introductie minor
- 1.3 Opzet advies leesplan / eindopdracht
- 1.4 Het belang van leesbevordering
- 1.5 Leesautobiografie
- 1.6 Eigen literaire competentie
- 1.7 Nawoord

Boekje open

Hoe ga ik open als een boek?

Ik wil mezelf eens lezen,

bladeren en kijken

hoeveel pagina's ik tel.

Of ik een sprookje ben

of meer een studieboek.

Zou ik mij kopen?

Lenen bij de bieb?

Alleen stiekem lezen

hoe ik afloop en zachtjes

terugzetten in de kast?

Uit: *Van verdriet kun je grappige hoedjes vouwen*,
Ted van Lieshout, uitgeverij Leopold, 1986.

Doelstellingen bijeenkomst 1

- De student is op de hoogte van de algemene opzet van de minor *Open Boek Pabo*.
- De student kan de diverse soorten kinderboeken benoemen.
- De student kent de functie van de diverse soorten kinderboeken.
- De student kan het belang aangeven van een visie op leesbevordering.
- De student kent recente voorbeelden van kinderboeken.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student kan in grote lijnen een eigen visie op leesbevordering formuleren.

1.1 Voorwoord

De docent verzorgt tijdens de bijeenkomst het voorwoord.

1.2 Introductie minor *Open Boek Pabo*

De minor *Open Boek Pabo* werkt toe naar het certificaat 'Leescoördinator Pabo-variant'. Als eindopdracht schrijf je een leesplanadvies voor je stageschool.

Hoofdstukken en bijeenkomsten

De acht themahoofdstukken in deze reader hangen samen met acht bijeenkomsten. Bij elk hoofdstuk maak je een aantal opdrachten voor, tijdens en na de bijeenkomst.

Opdrachten

Er zijn drie soorten ontwikkelingslijnen verweven in deze minor:

1. *Literaire competentie* – Dit zijn opdrachten waarmee je zicht krijgt op je eigen literaire competentie en hoe je die kunt vergroten. Daarnaast krijg je hier tips om aan de literaire competentie van kinderen te werken. Aan deze opdrachten werk je thuis of in de lessen. Je houdt dit bij in een portfolio. Dit staat met → **PF** aangegeven.
2. *Onderzoek* – Door verschillende zaken op je stageschool te onderzoeken en door literatuur te bestuderen, breng je in kaart wat jouw stageschool al doet aan leesbevordering en wat nodig zou kunnen zijn om de leesbevordering naar een hoger plan te tillen. Dit onderzoek en de conclusies leiden tot het leesplanadvies dat je als eindopdracht maakt. Aan deze opdrachten werk je op je stageschool of thuis. Sommige opdrachten gaan in je portfolio. Dit staat met → **PF** aangegeven.
3. *Praktijk* – Praktijkopdrachten zijn individuele opdrachten waarbij je de bestudeerde literatuur of de behandelde onderwerpen direct in de praktijk toepast. In een portfolio verzamel je direct toepasbare werkvormen voor in de praktijk. Aan deze opdrachten werk je op je stageschool of in de lessen. Je houdt dit bij in een portfolio. Dit staat met → **PF** aangegeven.

Een overzicht van de opdrachten vind je in bijlage 1. Hierin staat ook een overzicht van de portfolio-opdrachten per bijeenkomst en per leerlijn beschreven. Portfolio-opdrachten worden met → **PF** aangekondigd.

Literatuur

Voor deze minor zijn drie boeken verplicht. Ze bieden je achtergrondinformatie over allerlei aspecten van lezen en leesbevordering én praktische hulpmiddelen voor lezen op school.

1. *Open Boek, Handboek leesbevordering*, Jos Walta, Kinderboekwinkel de Boekenberg, 2012 of 2020 www.boekenberg.nl
2. *Verborgene talenten, jeugdliteratuur op school*, onder redactie van Piet Mooren e.a., uitgeverij Coutinho, 2012 www.coutinho.nl
3. *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar (2020)*. Amsterdam: Stichting Lezen. www.lezen.nl

Bij elke bijeenkomst staat aangegeven welke onderdelen van deze boeken je moet lezen. Daarnaast worden soms losse artikelen of artikelen op internet gebruikt. Sommige literatuur is niet verplicht; deze wordt aangegeven als 'aanbevolen'. Je kunt deze aanbevolen literatuur gebruiken als je je verder wilt verdiepen in een onderwerp. In de minor *Open Boek Pabo* wordt leesbevordering gezien als de basis van het totale leesonderwijs.

1.3 Opzet advies leesplan / onderzoeksoopdracht

De minor sluit je af met een leesplanadvies voor jouw stageschool. Een leesplan geeft richting aan het leesbevorderingsbeleid op de school. Voordat je een advies voor een leesplan kunt schrijven, moet je eerst onderzoek doen naar de situatie op je stageschool. Op basis hiervan kun je een advies voor een leesplan schrijven dat effectief is en dat past bij de school.

De informatie voor je onderzoek en het leesplanadvies vind je in bijlage 2. In meerdere bijeenkomsten zijn specifieke onderzoeksoopdrachten opgenomen. Daarna geef je zelf vorm aan jouw leesplanadvies. Afhankelijk van de situatie op jouw stageschool geef je een advies voor een startdocument of geef je advies over het bestaande leesplan voor doorontwikkeling of verdieping. Er wordt gebruikgemaakt van de opbouw zoals beschreven op de website Leesplan.

Dankzij wetenschappelijk onderzoek en de ervaring van o.a. Stichting Lezen is bekend hoe kinderen kunnen uitgroeien tot lezers. Stichting Lezen heeft in de beleidsnotitie *Samen werken aan een sterke leescultuur* (2012) acht succesfactoren benoemd die als uitgangspunten kunnen dienen voor je praktijkonderzoek en leesplan op jouw stageschool. Lees meer over de acht succesfactoren op de website van Stichting Lezen.

Acht succesfactoren voor leesbevordering

Binnen de leesomgeving

1. het boekenaanbod
2. de ondersteunende rol van professionele leesbevorderaars
3. de ondersteunende rol van ouders en vrienden
4. een rustige plek en een rustig moment om te lezen

Werkvormen

5. voorlezen
6. vrij lezen
7. gesprekken over boeken

Algemeen

8. een gedifferentieerde aanpak

Portfolio / onderzoekopdracht:

→ **PF Onderzoek de visie op leesbevordering op de stageschool. Wat zegt het schoolleesplan erover? Wat zie je op de school? Wat zegt de leescoördinator? Maak een verslag en voeg dat toe aan je portfolio.**

→ **PF Onderzoek de acht succesfactoren op de stageschool. Hoe geven ze vorm aan deze factoren? Wat is er zichtbaar van? Welke factoren komen nog niet goed uit de verf? Maak een verslag en voeg dat toe aan je portfolio.**

1.4 Het belang van leesbevordering

Waarom is lezen zo belangrijk? Dat heeft alles te maken met het belang van lezen om goed te kunnen leren. Wie goed wil meekomen in welke vorm van onderwijs dan ook, heeft het gemakkelijker als lezen goed gaat. Kennisoverdracht vindt immers veelal via teksten plaats. En niet alleen in het onderwijs is goed kunnen lezen van belang, dat geldt ook voor het mee kunnen doen in onze geletterde maatschappij.

Naast het aanleren van de leestechiek, is het belangrijk om ervoor te zorgen dat kinderen gemotiveerd zijn en blijven (voor)lezen. Kinderen die veel positieve leeservaringen opdoen, hebben een grotere kans om een lezer te blijven. Leesmotivatie is een belangrijk begrip. In *De doorgaande leeslijn* in hoofdstuk 1, 1.1. Leesmotivatie (blz. 12-14), wordt dit begrip goed uitgelegd.

Daarnaast is lezen uiteindelijk veel meer dan alleen het decoderen om kennis op te doen. Lezen doet iets bijzonders met ons mensen. Wie leest, betreedt een andere wereld met herkenbare of juist heel aparte personages. We leren allerlei nieuwe zaken door te lezen. Dat maakt dat we later andere situaties gemakkelijker kunnen herkennen en we ons gemakkelijker in anderen kunnen verplaatsen. Het werkelijke leren lezen gebeurt veelal pas in groep 3, maar daar gaat een heel proces van voorbereiding aan vooraf. Om goed te kunnen leren lezen, moeten kinderen in de eerste zes jaar van hun leven al veel aangeboden krijgen. Vaak zijn ouders zich niet bewust van wat ze allemaal al kunnen doen bij jonge kinderen om te zorgen dat ze later gemakkelijk leren lezen en daarmee leren leren.

Leesbevordering is het stimuleren van lezen door het aanbieden van, en werken met (kinder)boeken en andere verhalende teksten en komt voort uit de noodzaak die we voelen dat lezen 'ertoe doet'. Het doel van leesbevordering is het aanwakkeren van leesplezier. Een grotere motivatie voor lezen leidt tot vaker lezen. Wie plezier beleeft aan lezen, zal sneller intrinsiek gemotiveerd raken. Als leerlingen daadwerkelijk met plezier gaan lezen en meer leeskilometers maken, worden zij taalvaardiger en literair competent. Een goede lees- en taalvaardigheid zijn de basis van een succesvolle schoolcarrière en zijn essentieel om mee te kunnen doen aan onze geletterde maatschappij.

Wie niet goed kan lezen en schrijven, noemen we laaggeletterd. Iemand die laaggeletterd is, kan wel lezen en schrijven, maar niet voldoende om goed mee te kunnen komen in de maatschappij. Ook digitale vaardigheden horen bij de basisvaardigheden van lezen en schrijven. Laaggeletterdheid is een groot maatschappelijk probleem dat door diverse partijen wordt aangepakt, zoals Stichting Lezen & Schrijven. Het is echter nog niet gemakkelijk om het op te lossen.

Belang van lezen en leesplezier

Je wordt niet als lezer geboren. De leesopvoeding speelt een doorslaggevende rol. Een goede leesopvoeding zorgt ervoor dat kinderen met plezier lezen. Dat begint al vroeg. Veel eerder dan dat kinderen leren lezen! Het is ontzettend belangrijk dat kinderen een rijk taalaanbod hebben gehad als jong kind. Dus dat er veel met ze gepraat is en dat ze liedjes en versjes geleerd hebben. We gaan een lijst maken van de kinderliedjes die je nog kent van vroeger. Ook bekijken we paragraaf 10.1 van hoofdstuk 10 van *Verborgen talenten*.

Opdracht 1:

Neem de lijst met kinderliedjes die je kent van vroeger. Wat kwam er allemaal in je op?

Bekijk elkaars lijst in groepjes van drie studenten. Breng zo mogelijk rubrieken aan in jullie lijsten. Welke activiteiten/gebaren/spelvormen hoorden erbij? Waarom is dat belangrijk denk je?

In hoofdstuk 10 van *Verborgen talenten* worden vijf belangrijke ingrediënten genoemd van de ontwikkeling van taalgevoel. Lees het hoofdstuk door met elkaar. Maak een lijstje van deze vijf ingrediënten:

1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
 5. _____
-

De taal- en leesontwikkeling van kinderen kent verschillende stadia. Boeken zijn in alle fasen een belangrijke factor. Ze bieden nieuwe uitdaging of juist herkenning. Kinderen die al van jongs af aan met boeken in aanraking komen en uit een talige omgeving komen, hebben een voorsprong die ze hun hele schoolloopbaan behouden.

Het aanbieden van diverse soorten boeken is heel belangrijk. Daarnaast wordt de taalontwikkeling extra gestimuleerd wanneer het voorlezen vergezeld wordt door iets extra's: een handeling of gebaren, passende voorwerpen, een liedje of een dansje. Kinderen die niet gewend zijn aan boeken of die het Nederlands nog niet beheersen, zullen hierdoor zeker worden gestimuleerd.

Als boeken zo'n belangrijke basis zijn voor taal- en leesontwikkeling, is het ook belangrijk dat intermediairs zoals ouders en begeleiders van kinderen weten welke boeken ze aan kunnen bieden. Jullie dus!

1.5 Leesautobiografie

Om als leerkracht lezen te stimuleren, is naast kennis van kinderboeken ook eigen leeservaring nodig. Zelf heb je ooit leren lezen en lezen doe je nu de hele dag door, bewust en onbewust. Door terug te kijken naar je eigen leesontwikkeling, vind je misschien aanknopingspunten voor leesbevordering in je werk als leerkracht.

Opdracht 2:

Vul eerst voor jezelf bijlage 3, de leesautobiografie, in steekwoorden in.

We bespreken de onderwerpen kort plenair na; welke elementen hebben je tot een lezer gemaakt? En welke juist totaal niet? Hoe is dat bij anderen? Kunnen we er conclusies aan verbinden?

→ **PF: maak na de les een nette versie van de leesautobiografie en stop die in je portfolio.**

1.6 Eigen literaire competentie

We gaan in deze les aan de slag met literaire competenties. Om materiaal te hebben waar we mee kunnen werken, starten we met een korte schrijfoopdracht.

Opdracht 3:

1. Pak een leeg vel papier en een pen.
 2. Schrijf over het boek dat je nu aan het lezen bent: wat vind je van dit boek?
 3. Er zijn geen richtlijnen voor wat je moet schrijven; schrijf alles op wat jij relevant vindt.
 4. Na een minuut of 5 mag je stoppen met schrijven.
-

De rest van de opdrachten m.b.t. de literaire competentie staat in bijlage 4A en 4B.

→ **PF: voeg de gemaakte opdrachten toe aan je portfolio.**

In *De doorgaande leeslijn* wordt het begrip 'literaire competentie' goed uitgelegd in hoofdstuk 3, 3.2. kopje Werken aan literaire competentie (blz. 47-48).

Wil je meer lezen over literaire competentie. Bekijk dan de brochure en het proefschrift van Gertrud Cornelissen.

1.7 Nawoord

Elke bijeenkomst wordt gestart en geëindigd met een voor- en nawoord. Op eigen creatieve wijze wordt een recent boek kort onder de aandacht gebracht. We maken een schema, zodat iedereen aan de beurt komt.

De Grote Vriendelijke Podcast is een podcast over jeugdliteratuur. De perfecte manier om op de hoogte te blijven. De docent laat zien waar je de podcast kunt vinden.

Bijeenkomst 2

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 2 'Het beslissende boek. Over kansenongelijkheid, talenten en jeugdboeken' uit *Verborgene talenten* (blz. 31-48)
- Hoofdstuk 2 'Een andere visie op leesonderwijs' uit *Open Boek* (2012, blz. 18-29; 2020, blz. 16-35)
- Hoofdstuk 4 'Kinderboeken en jeugdliteratuur' uit *Open Boek* (2012, blz 52-79; 2020, blz. 36-51)
- Brochure *Meer lezen, beter in taal - po* (najaar 2020) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 4 'Werken aan randvoorwaarden en succesfactoren' uit *Samenwerken aan een sterke leescultuur* (blz. 13-16) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 3 'Aanpak' uit *Lezen voor het leven* (blz. 9) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 4 'Speerpunten 2017-2020' uit *Lezen voor het leven* (blz. 10-14) www.lezen.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Hoofdstuk 2 'Jeugdliteratuur door de eeuwen heen' uit *Jeugdliteratuur & Didactiek, handboek vo en mbo* www.coutinho.nl (blz. 39-89)
- Website Jeugdbibliotheek www.jeugdbibliotheek.nl
- Website Waan en Wijs www.waanenwijs.nl
- Website Jaap Leest www.jaapleest.nl
- Podcast De Grote Vriendelijke Podcast www.degrotevriendelijkepodcast.nl

Doen

- Welk boek is je bijgebleven uit jouw jeugd? Neem het mee als je het nog hebt. Kun je er nog iets over vinden op internet?
- Onderzoek de acht succesfactoren van lezen op jouw stageschool.
- Neem een recent jeugdboek mee om te promoten aan je medestudenten.

Inhoud

- 2.1 Voorwoord
- 2.2 Eigen literaire competentie: het beslissende boek
- 2.3 Leesbevordering op school
- 2.4 Jeugdliteratuur door de eeuwen heen
- 2.5 Werkvormen om een boek tot leven te brengen
- 2.6 Portfolio
- 2.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 2

- De student kent de succesfactoren voor leesbevordering.
- De student kent de rol van leesbevordering binnen het leesonderwijs op de basisschool.

- De student kan zijn kennis van de diverse soorten kinderboeken toepassen op recente titels.
- De student kent diverse werkvormen om een boek tot leven te brengen en hij kan deze toepassen.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student kent de grote lijn van de geschiedenis van de jeugdliteratuur en de rol van klassieke titels hierin.

2.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

2.2 Eigen literaire competentie: het beslissende boek

Opdracht 1:

Bespreek in groepjes van drie studenten jouw lievelingsboek van vroeger.

Hoe heet het? Weet je nog wie de schrijver was? Hoe kwam je eraan? Gekregen of uit de bibliotheek? Heb je het zelf gelezen of las iemand het voor? Wat maakte zo'n indruk op je? Kun je er nog iets over terugvinden?

Luister ook naar de anderen. Valt je iets op aan hun verhalen?

We bespreken de belangrijkste bevindingen plenair na.

Als je goed op de hoogte bent van het (huidige) boekenaanbod kun je kinderen (en ouders) het juiste boek op het juiste moment aanbieden. Hoe blijf je op de hoogte van de huidige ontwikkelingen en trends op het gebied van kinderboeken? We bespreken enkele mogelijkheden.

Titelkennis bijhouden kan onder andere door het volgen van de websites Jeugdbibliotheek, Waan en Wijs en Jaap Leest en het luisteren naar De Grote Vriendelijke Podcast. Ook het volgen van uitgeverijen op de sociale media is handig.

2.3 Leesbevordering op school

Opdracht 2:

Brainstorm met elkaar over het begrip leesbevordering. Wat betekent het voor jou? Wat zie je hiervan op je stageschool? Kom je weleens leesbevordering tegen in methodes? Wat is de relatie tussen leesbevordering en leren lezen volgens jou?

Bekijk ook par. 1.2 en 3.2 uit *De doorgaande leeslijn* voor aanvullingen op jullie gesprek.

Boekensoorten:

In *Open Boek* (2012, hoofdstuk 4; 2020, hoofdstuk 3) heb je gelezen over de acht boekensoorten:

1. kijk- en zoekboeken
2. prentenboeken
3. voorleesboeken
4. poëzie
5. eerste leesboekjes
6. jeugdromans
7. informatieve boeken
8. strips

Waar past het door jou meegenomen beslissende boek?

Er zijn ook boeken met én strips én een doorlopend verhaal én informatie over een onderwerp én én ... Een voorbeeld hiervan zijn de boeken over Sofie van Edward van de Vendel.

Portfolio/onderzoeksopdracht:

Welke boekensoorten hebben ze op jouw stageschool? Vind je de collectie gevarieerd? Waarom wel of niet? Maak een kort verslag op één A4 en voeg dit toe aan je portfolio. Gebruik deze informatie voor je leesplanadvies.

→ **PF: voeg een verslag van de collectie op school toe aan je portfolio.**

2.4 Jeugdliteratuur door de eeuwen heen

In *Open Boek* (2012, hoofdstuk 4; 2020, hoofdstuk 3) heb je gelezen over de geschiedenis van de jeugdliteratuur. We bespreken enkele klassiekers aan de hand van de geschiedenis van de jeugdliteratuur. Ook kijken we naar een voorstel van Jacques Vriens voor een verplichte leeslijst op de pabo.

Opdracht 3:

Uit welke periode komt de klassieker? (Niet alleen wanneer het uitkwam, maar ook: onder welk genre zou je het scharen en in welke tijd is dat genre opgekomen?) Wat is kenmerkend voor deze periode? Wat was er in de periode van uitkomen vernieuwend en verrassend aan het boek? Welke elementen maken het boek tot de klassieker die we nu nog kennen?

Bekijk vervolgens de Lijst van Vriens in bijlage 5. Het is een voorstel voor een verplichte leeslijst. Wat vinden jullie hiervan? Hoe zou jullie lijst eruitzien?

→ **PF: leg een lijst aan van jeugdliteratuur die je nu aan het lezen bent en voeg die toe aan je portfolio. Maak een plan voor wat je de komende tijd gaat lezen: welke boeken, in welke genres?**

Voorbeelden van klassiekers:

- *Jip en Janneke* – Annie M.G. Schmidt – De Arbeidspers – 1953
- *Pluk van de Petteflet* – Annie M.G. Schmidt – Querido – 1971
- *Koning van Katoren* – Jan Terlouw – Lemniscaat – 1971
- *Gebroeders Leeuwenhart* – Astrid Lindgren – Ploegsma – 1973
- *Alleen op de wereld* – Hector Malot – Gottmer – 1880
- *Van den vos Reynaerde* – 13e eeuw
moderne versie: *De schelmenstreken van Reinaert de vos* – Koos Meinderts – Hoogland & Van Klaveren – 2018
- *Koning Arthur*-verhalen – 12e eeuw
Koning Arthur – Jaap ter Haar – Callenbach – 1993

2.5 Werkvormen om een boek tot leven te brengen

Leesplezier en leesinteresse zijn voorwaarden voor leesmotivatie. Leesplezier kun je creëren door verhalende of informatieve teksten tot leven te brengen. Er zijn allerlei manieren om dat te doen.

Onderstaande suggesties kunnen betrekking hebben op alle boekensoorten.

1. Voorlezen, nalezen en zelf lezen met inleving door gebruik te maken van temporeel, dynamisch en melodisch accent.
2. Nadenken over de opbouw van een tekst.
3. Vertellen vanuit een andere focalisator.
4. Teksten inkleuren vanuit een personage.
5. Inlevend vertellen in eigen woorden vanuit een illustratie.
6. Een illustratie uitbeelden in tableau en tot leven laten komen.
7. Een tekst lezen in lagen.
8. Dialogen uit een tekst halen.
9. Een tekst omzetten naar een toneeltekst.
10. Een fragment via spelend vertellen brengen.
11. Een episode improviserend naspelen.
12. Praten over een tekst op de manier van Vertel eens ...
13. Een discussie houden n.a.v. een tekst.
14. Doorfantaseren op een tekstfragment (de kaders van de tekst verbreden) of een vervolg op het verhaal bedenken en spelen, vertellen of schrijven.

Lees na in *Open Boek* (2012, H3, par. 3.5, blz. 42; 2020, H2, par. 2.4.3, blz. 32) en de praktische uitwerking gekoppeld aan *De wolf die uit het boek viel* (2012, blz. 128-132; 2020, blz. 142-146).

Leesplezier creëren door teksten tot leven te brengen

Verhalen, gedichten en informatieve teksten komen tot leven door ze interpreterend (voor) te lezen, er samen over te praten, ze na te vertellen of na te spelen. Onderstaande suggesties kunnen op alle prentenboeken toegepast worden, maar zijn nu gekoppeld aan *De wolf die uit het boek viel*, Thierry Robberecht en Grégoire Mabire, uitgeverij Clavis.

Opdracht 4: Zinnen vormen een tekst

Bij de tekst op p. 1

Vaardigheid: Luisteren en nadenken over de opbouw van de tekst.

Uitvoering: De zinnen worden verdeeld over de studenten en in onderstaande volgorde voorgelezen. Welke zinnen volgen op elkaar en wat is de eerste zin?

Zinnen door elkaar:

zo propvol dat er op een dag
in het boek was het een boze wolf
was de wolf vooral heel erg bang
en de wolf uit het verhaal naar buiten vloog
een boek zomaar op de grond viel
maar moederziel alleen in Zoë's kamer
de boekenkast van Zoë stak vol met boeken
helemaal zwart en met scherpe tanden
een kamer die hij totaal niet kende

Na opdracht 4 wordt het boek gepresenteerd door de letterlijke tekst voor te lezen en de prenten te laten zien. Daarna worden onderstaande opdrachten verdeeld over groepen studenten. Het boek wordt aan de hand van de opdrachten nogmaals aan de hele groep getoond.

Opdracht 5: Wisselen van perspectief

Bij p. 3 en 4 (drie studenten)

Vaardigheid: Vertellen in eigen woorden. Verwoorden wat je ziet en interpreteert en vertellen vanuit een opgegeven focalisator.

Kern: De wolf voelt zich in deze vreemde kamer niet thuis en verstopt zich onder zijn boek. In de kamer is een enge grote kat. Die kijkt naar De wolf en likt zijn lippen.

Uitvoering: Drie mogelijkheden om te vertellen vanuit een andere focalisator: - vanuit een externe verteller - vanuit De wolf - vanuit de kat. De vertellers weten wat er in de tekst staat en hebben de illustratie voor zich liggen.

Opdracht 6: Teksten lezen vanuit personages

Bij p. 5, 6 en 7 (zeven studenten: wolf, kat, schaap, drie wolven samen, verteller)

Vaardigheid: Je inleven in een personage en van daaruit de tekst voorlezen.

Kern: De wolf wil de kat eerst angst aanjagen. De kat zegt dat hij de baas is in Zoë's kamer. De wolf vlucht in zijn boek, maar wordt weggestuurd door de schapen en op een andere pagina door drie wolven.

Uitvoering: Ieder krijgt onderstaande tekst en neemt die eerst voor zichzelf door. Daarna wordt de tekst vanuit het personage en interpretatie hardop voorgelezen.

TEKST:

Wolf: Blijf uit mijn buurt. In mijn boek ben ik een boze wolf. Daar is iedereen heel bang van mij.

Kat: Dat kan best, maar je bent hier niet in je boek, je bent hier in de kamer van Zoë en hier ben ik de baas.

Verteller: Bibberend van angst probeerde De wolf terug in zijn boek te duiken. Maar een van de schapen wees hem de deur.

Schaap: Wat doe je hier? Je bent veel te vroeg! Er is nog geen wolf in dit verhaal! Hoe kunnen wij nu rustig grazen, als jij hier nu al op de loer ligt?

Verteller: De wolf probeerde toen maar op een andere pagina het boek binnen te dringen, maar daar gromden minstens drie wolven.

Drie wolven (samen): Ah, wie we daar hebben! Durf jij je hier nog te laten zien? Het verhaal is al lang afgelopen! Goed hoor! Echt heel professioneel van je!

Verteller: Ondertussen sloop de kat steeds dichterbij die arme wolf. Hij moest zich uit de voeten maken, en snel! De wolf klauterde op de boekenkast en speurde wanhopig naar een boek om in te schuilen. De boekenkast was hoog, recht en steil als een klif. De wolf viel wel tien keer bijna naar beneden.

Opdracht 7: Inlevend vertellen in eigen woorden

Bij p. 9, 10, 11 en 12 (twee studenten)

Vaardigheid: De kern van de tekst koppelen aan wat er op de prent te zien is en daarover uitgebreid en met inleving vertellen.

Uitvoering: De twee vertellers nemen ieder twee pagina's voor hun rekening (of vullen elkaar als verteller aan) en lezen de kern van deze episode. Ze bekijken de prenten goed. Ze vertellen vanuit een externe focalisator op een beschrijvende, inlevende manier, terwijl de prenten voor hen liggen en dus niet te zien zijn voor de luisteraars. Stel als leerkracht eventueel vragen om de tekst uit te breiden. Bijvoorbeeld bij p. 10: Wat denkt de prinses die aan het dansen is over de komst van de wolf? Of bij p. 12: Wat is de poes van plan?

Kern: Bij p. 9 en 10: wolf op bovenste verdieping. Duikt in boek over prinsessen. Koning geeft groot bal. Hofmeester zegt dat hij mag blijven als hij zich omkleedt: kostuum of baljurk. Wolf schrikt van het idee dat de andere wolven hem in een baljurk zien. Bij p. 11 en 12: hofmeester zet wolf uit boek. Kat wacht hem op. Wolf springt in ander boek.

Opdracht 8: Een prent uitbeelden in tableau en dat tot leven laten komen

Bij p. 13 en 14 (zes studenten) Spelers: regisseur, twee dino's, wolf, twee tekstlezers.

Vaardigheid: De prent zo precies mogelijk uitbeelden in een tableau en dat tableau tot leven laten komen.

Kern: De wolf komt terecht in de wereld van de dinosaurussen.

Uitvoering: Een van de cursisten is de regisseur en zet twee dino's en de wolf in een tableau neer. Als het tableau gereed is, mogen de kijkers suggesties geven ter aanscherping van het tableau. De tekstlezers horen ieder bij een dino. Als de regisseur een teken geeft, wordt de betreffende tekst voorgelezen, terwijl de dino beweegt en de tekst play-backt. De wolf reageert daarop in houding, beweging en expressie. De verbaasde reactie van de wolf gaat over in een wanhopige en daarna een bange reactie.

Regisseur: De wolf komt in een vreemde wereld terecht: de wereld van de dinosaurussen. De regisseur zet twee dino's en de wolf in de goede houding met de juiste expressie. Ook de tekstlezers worden geplaatst.

Tekstlezer 1: In dit boek zag alles er vreemd uit. Niets in deze wereld kwam de wolf bekend voor.

Tekstlezer 2: Plots hoorde de wolf iets achter zich. Het was een dinosaurus. Tableau 1 opbouwen.

Tekstlezer 1 bij dino 1: Jongeman, in dit boek kun je niet blijven. Je hebt je in het tijdperk vergist!

Tekstlezer 2 bij dino 2: Je had beter je voorvader gestuurd. Bovendien is het heel gevaarlijk voor je.

Opdracht 9: Improviserend spelen

Bij p. 23 en 24 (twee studenten)

Vaardigheid: De situatie omzetten in een geïmproviseerd toneelstukje.

Kern: De wolf biedt zich aan als vervanger. Hij voldoet aan alle eisen. Roodkapje vraagt of hij het wil doen en tijd heeft. Moet hij niet ... De wolf geeft aan dat hij tijd genoeg heeft. Roodkapje zal hem onderweg de tekst wel leren. Onderweg nemen ze even afscheid om het echter te laten lijken. Roodkapje vraagt nog of hij niet vergeet zich te vermommen. De wolf antwoordt dat hij een professional is.

Uitvoering improviserend spelen: De twee spelers, de wolf en Roodkapje, lezen de kern goed door en bekijken de prenten. Ze improviseren de scène.

Welke suggesties hebben de studenten nog meer om het boek tot leven te laten komen?

Portfolio-opdracht:

Voer een van de genoemde suggesties hierboven uit op de stageschool met hetzelfde of een ander boek.

→ PF: voeg een korte reflectie op de uitgevoerde opdracht in je portfolio

2.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang in het verzamelen van praktijkvoorbeelden. Ben je al bijzondere dingen op school tegengekomen? Hoe ga je het lezen van de jeugdboeken aanpakken?

2.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 3

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 3 'Matilda en Pudding Tarzan. Over lezers, leesvaardigheid en teksten' uit *Verborgen talenten* (blz. 51-66)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 4 'Uitgeven en recenseren nu' uit *Verborgen talenten* (blz. 74-79)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 5 'De rol van bemiddelaars' uit *Verborgen talenten* (blz. 80-82)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 6 'Instituten en bekroningen' uit *Verborgen talenten* (blz. 83-84)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 5 'Verhaalanalyse' uit *Open Boek* (2012, blz. 69-70; 2020, blz. 52-55)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 6 'Leesbevordering en literatuureducatie' uit *Open Boek* (2012, blz. 71-79; 2020, blz. 55-63)
- Hoofdstuk 5 'Leesbevordering: werkvormen' uit *Open Boek* (2012, uitgezonderd 5.3.1.6 'Vertel eens' en 5.3.2 'Geïntegreerde werkvormen', blz. 80-106 en blz. 110-120; 2020, blz. 86-119 en blz. 122-135).
- Hoofdstuk 6 'Leesbevordering: campagnes' uit *Open Boek* (2012, blz. 142-149; 2020, blz. 180-187)
- Hoofdstuk 1 'De basis voor leesbevordering' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 11-26)
- Hoofdstuk 2 'De leesontwikkeling van 0 tot 6 jaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 27-38)
- Hoofdstuk 3 'De leesontwikkeling van 6 tot 12 jaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 39-52)
- Hoofdstuk 5 'De leesbevorderaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 65-72)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Jaap Leest www.jaapleest.nl
- Website Waan en Wijs www.waanenwijs.nl
- Website Jeugdbibliotheek www.jeugdbibliotheek.nl
- Website De gelukkige lezer www.degelukkigelezer.blogspot.com
- Website CPNB www.cpnb.nl
- Website De Schrijverscentrale www.deschrijverscentrale.nl
- Website De Schoolschrijver www.deschoolschrijver.nl

Doen

- Neem een recent jeugdboek mee om te promoten aan je medestudenten.
- Onderzoek aan welke leesbevorderingscampagnes de stageschool meedoet.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgetoetst op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

- 3.1 Voorwoord
- 3.2 Verhaalanalyse en basiswerkvormen
- 3.3 Drie dimensies van lezen
- 3.4 Literaire kenmerken en recensies

3.5 Leesbevorderingscampagnes

3.6 Portfolio

3.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 3

- De student kan jeugdboeken categoriseren in recreatieve, explorerende en reflectieve dimensie.
- De student is ook bekend met andere indelingsmogelijkheden van boeken.
- De student kent *De doorgaande leeslijn* voor kinderen van 0 tot 20 jaar.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student kent diverse didactische werkvormen voor leesbevordering en diverse leesbevorderingsactiviteiten en kan die toepassen.

3.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

3.2 Verhaalanalyse en basiswerkvormen

De literaire kenmerken van verhalen kunnen worden geordend naar de drie lagen van verhalen (Zie *Open Boek* (2012, blz. 77; 2020, blz. 61):

1. de geschiedenis,
2. de verhaalstructuur en
3. de tekst.

Opdracht 1:

Pas de verhaalanalyse uit *Open Boek* (2012, blz. 69-71; 2020, blz. 52-55) toe op de fabel van *De Vos en de Kraai*.

Geschiedenis	
Personages: - Hoofdpersoon - Tegenspeler	
Gebeurtenissen:	
Plaats:	
Tijd:	
Verhaalstructuur	
Verhaallagen	
Focalisatie	
Tekst	
Taalgebruik	
Zinsbouw	
Zinslengte	
Stijl	
Beeldtaal	

Tekst: De Vos en de Kraai	Verhaalopbouw:	Verteltechniek
<p>Een oude kraai die honger had, ontdekte een stuk kaas. Dat lag op een ontbijtbuffet, maar niet voor lang helaas.</p> <p>Zij vloog ermee de hoogte in. En landde op een tak. 'Ziezo', dacht zij geamuseerd, 'dat ging met groot gemak.'</p> <p>Een vos, bij toeval in de buurt, had ook de kaas gezien. Hij riep fluweelzacht: 'Mademoiselle, bent u beroemd misschien?'</p> <p>'Bent u die knappe zangeres, bekend van de tv? Die zingt in het Concertgebouw en ook nog op cd?'</p> <p>Ach zing toch voor een oude vos een mooie aria. Ik ben een groot bewonderaar, zowaar als ik hier sta.'</p> <p>Kraai was een echte ijdeltuit en bloosde van de Vos. Ze zong heel vals: 'Kra kra kra' En liet de kaashomp los.</p> <p>De Vos stond onderaan de boom en opende zijn mond. Hij riep nog snel: 'Merci beaucoup' Voor hij de kaas verslond.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Introductie • Verhaalbegin • Conflict • Ontwikkeling • Climax • Afloop 	

Uit: *Boven in de groene linde zat een moddervette haan*, Maria van Donkelaar en Martine van Rooijen, met illustraties van Sieb Posthuma, uitgeverij Gottmer.

Opdracht 2:

De vier basisvaardigheden passen we toe op de voorgaande tekst. Iedere groep presenteert een van de vier basisvaardigheden met *De Vos en de Kraai*.

Daarna worden de kenmerken van iedere werkvorm besproken en de mogelijke onderwijsdoelen die daaraan gekoppeld kunnen worden.

→ **PF: voer een van deze vier basisvaardigheden uit in je stageklas met een tekst naar keuze en maak er een kort reflectieverslag van.**

Basisvaardigheden

Groep 1: Vertellen

Vertel de tekst in eigen woorden op de manier van spelend vertellen. Verteltechnieken: beschrijvend vertellen (BS), vertellend spelen (VS), uitbeeldend vertellen (UV) en terzijde vertellen (TZ). Noteer de verteltechniek in de betreffende kolom.

Groep 2: Voorlezen

Lees de voorgaande tekst met inleving voor.

Groep 3: Declameren of voordragen

Declameer de voorgaande tekst.

Groep 4: Informatie presenteren

Licht op een persoonlijke en overtuigende manier toe waarom de auteur Aesopus (Jean de la Fontaine) vanwege hun karakter heeft gekozen voor een vos en een kraai/raaf als personages. Welke eigenschappen representeren deze dieren? Presenteer vervolgens wat volgens jullie de moraal is van dit verhaal.

3.3 Drie dimensies van lezen

De geschiedenis van de jeugdliteratuur laat zien wanneer en waarom verschillende genres zijn ontstaan en dat er nieuwe genres bij komen. In de laatste drie periodes ontstaat er – los van de genre-indeling – een onderscheid in dimensies van lezen. Iedere dimensie staat voor een andere verhouding tussen boek en lezer. Het betreft dan overwegend jeugdromans.

Die dimensies geven ook een ontwikkeling in leesvaardigheid weer. Van het opwekken van leesplezier via leesbevorderende werkvormen naar uitgebreidere literatuureducatie.

Leerlingen in het basisonderwijs zouden alle drie de dimensies tot hun beschikking moeten hebben. De dimensies zijn niet strak omljnd en lopen soms in elkaar over. Als lezer kun je alle drie de categorieën waarderen en door elkaar lezen. Deze drie dimensies komen uit *Open Boek* en zijn weer anders dan de vier dimensies van literaire competentie die je al bij *De doorgaande leeslijn* gezien hebt.

De recreatieve dimensie (periode 5)

Genieten van het verhaal op zich. Leesplezier opwekken. Het boek vermaakt de lezer.

Het boek verrijkt de leefwereld. Tot deze categorie behoren veelal de serieboeken, seriestripverhalen en tijdschriften.

De explorerende dimensie (periode 6)

Verhalen met humor en avontuur. Er is interactie tussen boek en lezer; lezer en boek zijn gelijkwaardig. Het boek stimuleert leesbevordering. Er is een wisselwerking tussen de belevingswereld en de wereld van het boek. Tot deze categorie behoren de eigentijdse kinderboeken.

De reflectieve dimensie (periode 7)

Via de wereld van het boek reflecteren op de leefwereld. De lezer moet aan het werk om het boek tot zich te nemen. De belevingswereld wordt uitgebreid.

Tot deze categorie behoren de meer literaire kinderboeken (zowel jeugdromans als verhalende informatieboeken) en de klassiekers die tot de canon van de jeugdliteratuur worden gerekend. Deze derde dimensie ontleent haar kracht aan de literaire en/of de cultuurhistorische kenmerken van het verhaal en de esthetische kwaliteiten van het boek als kunstproduct.

Elke categorie vraagt van de lezer meer leeservaring dan de vorige. Er wordt een steeds groter beroep gedaan op de literaire competentie van de lezer.

Opdracht 3:

De meegebrachte recente boeken presenteer je aan elkaar in een kleine groep. Leg vervolgens de boeken bij de juiste dimensie. Gebruik eventueel het schema uit *Open Boek* (2012, blz. 77; 2020, blz. 61). Welke soort boeken hebben jullie het meest meegenomen? En over welke boeken ontstaat discussie?

Opdracht 4:

- Deel de boeken nu nogmaals in, maar dan aan de hand van de indeling uit *Verborgene talenten* (blz. 104-106):
 - Lezen om te weten (cognitieve houding; boeken die aanzetten tot ontdekken, onderzoeken, oplossen van problemen en uitnodigen tot reflectie).
 - Lezen om te genieten (esthetische houding; boeken die de verbeelding prikkelen, ontroering oproepen en schoonheid uitstralen en die vragen om creatieve verwerkingen).
 - Lezen vanuit een sociaal-emotioneel thema of vanuit religieuze of esthetische vorming (ethische houding; boeken die uitnodigen of aanzetten tot moreel denken en handelen en gebruikt kunnen worden bij de sociaal-emotionele ontwikkeling).
-

3.4 Literaire kenmerken en recensies

De drie dimensies van boeken zijn te zien als stadia in de leesontwikkeling van het kind.

Leesbevordering gaat om het stimuleren van lezen bij kinderen en volwassenen opdat ze taalvaardiger worden en lezen als een prettige en zinvolle activiteit zien.

Leesbevordering gaat hand in hand met literatuureducatie (literaire vorming). Daarin speelt, bijvoorbeeld, de vorm waarin een verhaal verteld wordt een veel grotere rol, evenals de kwaliteit van het boek als kunstproduct.

In *De doorgaande leeslijn* (Stichting Lezen, 2020) worden vier dimensies van literaire competentie genoemd, naar aanleiding van het proefschrift van Gertrud Cornelissen:

1. leesbeleving,
2. interpretatie,
3. beoordeling en
4. narratief begrip.

Er zijn diverse websites waarop door (semi)professionals recensies van jeugdboeken geschreven worden. Voor jeugdboeken zijn recensies extra belangrijk, omdat deze boeken veelal een intermediair, een helpende volwassene, nodig hebben om bij het juiste kind op het juiste moment terecht te komen.

Opdracht 5:

Ieder groepje bekijkt op een andere website een recensie van het door de docent meegenomen boek.

- [Waan en Wijs](#)
- [Jaap Leest](#)
- [De gelukkige lezer](#)
- [Jeugdbibliotheek](#)

Wat valt jouw groepje op aan de recensie? Raad de recensent het boek aan? Op welke gronden wel of juist niet? Wat kom je te weten over het literaire gehalte van het boek? In welke dimensie zou dit boek passen?

- Recreatieve/explorerende/reflectieve dimensie?
 - Cognitieve/esthetische/ethische houding?
-

3.5 Leesbevorderingscampagnes

Er is een rijk en breed scala aan activiteiten op het gebied van leesbevordering op landelijk, regionaal en plaatselijk niveau en in individuele scholen en bibliotheken. Leesbevorderingsactiviteiten zijn echter alleen zinvol als ze een direct verband leggen met boeken. Van belang is ook dat de activiteiten in de groepen op school goed worden voorbereid en daar ook een vervolg krijgen.

Leesbevorderingsactiviteiten zijn de startmotoren van de leesontwikkeling. Zij geven nieuwe, krachtige impulsen aan deelgebieden van de leesbevordering. In Nederland zijn de CPNB en Stichting Lezen belangrijke actoren in de bekende campagnes, zoals de Kinderboekenweek, De Nationale Voorleesdagen, De Nationale Voorleeswedstrijd en de Kinderjury.

Kijk op de website van CPNB voor een overzicht van landelijke leesbevorderingsactiviteiten.

Daarnaast is een schrijversbezoek een laagdrempelige en zeer effectieve manier van leesbevordering. Via De Schrijverscentrale kan een auteur of illustrator geboekt worden. Bij De Schoolschrijver kunnen korte en langere samenwerkingen tussen een schrijver en school aangegaan worden.

Opdracht 6:

Bespreek met een medestudent de leesbevorderingsactiviteiten op jullie stagescholen. Vergelijk het aanbod van de scholen. Zijn er activiteiten bij die je nog niet kende? Stel samen een top 3 op van activiteiten die jullie sterk vinden. Leg ook uit waarom jullie dit vinden.

→ **PF: voeg een overzicht van de campagnes waaraan de stageschool meedoet toe aan je portfolio.**

3.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang in het lezen van boeken en verzamelen van praktijkvoorbeelden.

3.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 4

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 5 'Het spinnenweb van de leesbevordering. Lezen op beleids-, school- en klasniveau' uit *Verborgene talenten* (blz. 85-101)
- Hoofdstuk 9 'Bikkels en leessterren. Over het behoud van de leesbegeerte' uit *Verborgene talenten* (blz. 165-183)
- Hoofdstuk 3 'Voortgezet technisch lezen' uit *Open Boek* (2012, blz. 32-49; 2020, blz. 64-83)
- Hoofdstuk 1, paragraaf 3 'Een stimulerende leesomgeving' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 16-24)
- Hoofdstuk 3, paragraaf 1 'Ontwikkeling van gevorderde leesvaardigheden' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 40-43)
- Artikel 'Variatie zorgt voor onverwachte ontdekkingen' www.landvanlezen.nl
- Pagina 'Lezen in vrije tijd stimuleert leesvaardigheid - en vice versa' over de Leesspiraal van Suzanne Mol www.lezen.nl/onderzoek
- Website Makkelijk Lezen Plein www.makkelijklezenplein.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Leesletters www.leesletters.nl/theaterlezen
- Leren lezen met LIST www.fontys.nl

Doen

- Onderzoek of jouw stageschool aan duo- of tutorlezen doet. Zo ja, op welke manier organiseren ze dit? Wie helpt wie? Hoe vaak en hoelang?
- Onderzoek welke technisch lezen methode de stageschool heeft. Bekijk de website van de leesmethode. Neem een handleiding en/of een leerlingenboek mee, indien mogelijk. Als de school geen leesmethode gebruikt, vraag dan aan je stagedocent (of de leescoördinator) op welke manier het leesonderwijs dan vormgegeven wordt. Maak een kort verslag.
- Onderzoek welke begrijpend lezen methode de stageschool heeft. Bekijk de website van de leesmethode. Neem een handleiding en/of een leerlingenboek mee, indien mogelijk. Als de school geen leesmethode gebruikt, vraag dan aan je stagedocent (of de leescoördinator) op welke manier het leesonderwijs dan vormgegeven wordt. Maak een kort verslag.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - een lijst van te lezen boeken;
 - werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

- 4.1 Voorwoord
- 4.2 Voortgezet technisch lezen: diverse boekensoorten en leesbevordering
- 4.3 Voortgang onderzoek leesplan
- 4.4 Makkelijk Lezen Plein
- 4.5 Leesbevordering in methoden
- 4.6 Portfolio
- 4.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 4

- De student weet hoe voortgezet technisch lezen en leesplezier zich verhouden.
- De student weet hoe leesbevordering en methoden op de stageschool zich verhouden tot elkaar.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student weet hoe je ook bij kinderen die moeite hebben met lezen leesplezier kunt stimuleren, waaronder bijvoorbeeld het gebruik van het Makkelijk Lezen Plein.

4.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

4.2 Voortgezet technisch lezen: diverse boekensoorten en leesbevordering

Nadat kinderen geleerd hebben om de code van het lezen te kraken, is het zaak dat ze veel gaan oefenen. Met andere woorden: dat ze 'leeskilometers' gaan maken. Dit wordt ook wel voortgezet technisch lezen (VTL) genoemd. Belangrijk hierbij is dat lezen ook boeiend blijft. Wisselrijtjes werken zeer demotiverend en bevorderen het leesproces niet; aansprekende en vooral betekenisvolle verhalen doen dit wél. Voor beginnende lezers en voor lezers die oefenen is er veel materiaal beschikbaar. In de volgende opdracht ga je dit materiaal nader bekijken.

Opdracht 1:

Elk groepje krijgt een aantal boeken voor voortgezet technisch lezen. Noteer de verschillen die je opvallend tussen de verschillende soorten boeken. Bespreek hoe je welke soort zou kunnen inzetten.

Kijk daarbij vooral naar het aspect leesplezier. Hoe dragen deze boeken hier mogelijk aan bij? Betrek hierbij wat je in hoofdstuk 9 van *Verborgene talenten* gelezen hebt over boeken als leermiddel en diversiteit en maatwerk voor lezende kinderen.

Boekencollecties voor voortgezet technisch lezen

- **Boekjes op één AVI-niveau** (E-boeken in de bibliotheek; E = Eerste leesboeken)
Kenmerk: klankzuivere opbouw van woorden, geschreven binnen het idioom van het niveau, verhouding tekst-beeld is wisselend.
- **Samenleesboeken**
Kenmerk: teksten op twee AVI-niveaus, een laag en een wat hoger niveau. Er zijn diverse series. Soms niveauverschil per bladzijde en soms om de paar regels.

- **Meegroeiboeken**

Kenmerk: Het AVI-niveau loopt geleidelijk op en groeit als het ware mee. Deze boeken zijn heel bruikbaar om de zomerdip tussen groep 3 en groep 4 tegen te gaan.

- **Toneellezen/theaterlezen**

Kenmerk: de tekst is geschreven als een toneelstuk, vaak op één AVI-niveau. Kinderen leren hierdoor op speelse wijze goed een tekst verklanken. Wil je meer informatie? Bekijk dan de website Leesletters.

De relatie tussen het oefenen van de leestechiek (VTL) en leesbevordering Als de nadruk ligt op het oefenen van de leestechiek, kan de leesbevordering in het gedrang komen. De motivatie van het kind om een boek te lezen verdwijnt dan. Andersom: zonder aandacht voor leesbeleving en leesinteresse verschaalt het technisch lezen. Leesbevordering én jeugdboeken dienen dus onlosmakelijk verbonden te zijn met het voortgezet technisch lezen. Door onderstaande aandachtspunten in de praktijk te brengen, bij gerichte directe instructie, het oefenen in tweetallen (duo-lezen en/of tutorlezen) en de feedback daarop, raken leerlingen meer gemotiveerd om boeken te lezen en zal de leesvaardigheid in belangrijke mate toenemen. Zie ook het model in *Open Boek* (2012, blz. 34; 2020, blz. 67).

Opdracht 2:

Onderstreep in onderstaande teksten wat je van belang vindt voor de werkwijze bij VTL op je stageschool. Welk advies zou jij de school willen geven?

→ PF: noteer je aantekeningen in je portfolio, plus de verslagen van de voorbereiding en neem dit mee voor je leesplanadvies

1. Boekencollectie

Is er een aantrekkelijke boekencollectie, die is samengesteld uit diverse leesseries en boekensoorten? Beter enkele exemplaren uit meerdere series, dan één of twee complete leesseries. Kinderen zijn gevoelig voor variatie, ontdekken op die manier de rijkdom aan boeken en hun eigen voorkeuren. Een gevarieerde collectie zorgt ervoor dat kinderen kennismaken met verschillende genres, bekende en nog niet zo bekende auteurs en illustratoren, het gebruik van andere lettertypes en indeling van de bladspiegel, en meerdere mogelijkheden om tekst en beeld met elkaar te combineren.

2. Organisatie: samenstelling duo's

Het oefenen van de leestechiek gebeurt in tweetallen. Bij duo-lezen worden de tweetallen enigszins heterogeen samengesteld, omdat de leesontwikkeling spiraalsgewijs verloopt. Bijvoorbeeld: leerling A (groep 4) leest op niveau M4. De ene keer wordt daar leerling B met niveau E3 aan gekoppeld, de andere keer leerling C met E3 of leerling D met M3. Bij tutorlezen is de tweede helft van het duo een leerling uit een hogere groep. Een zwakke lezer uit die groep kan dan met een betere lezer uit groep 3 of 4 oefenen om het eigen niveau op te schroeven.

3. Boekenkeuze

Bij het duo-lezen of tutorlezen kiezen de leerlingen zelf uit welk boek ze willen gaan lezen. Daarbij hanteren ze op gerichte wijze de keuzeprocedure:

- Spreken titel en voorkant je aan? Wat voor soort verhaal is het?
- Lees de korte inhoud op de achterkant. Waar gaat het verhaal over, denk je?
- Lees het eerste stukje van het verhaal en kijk naar de illustraties.
Lijkt het je leuk om te lezen?
- Als het boek je niet aanspreekt, of je twijfelt, pak dan een ander boek en oriënteer je opnieuw.

Het zorgvuldig en in overleg uitkiezen van boeken is een wezenlijk onderdeel van het lezen. De keuze vindt gemotiveerd plaats en kinderen komen op het spoor van een handige werkwijze om boeken te kiezen.

4. Voorbereiding

Tekst voor jezelf lezen

Voordat een leerling bij duo-lezen een hoofdstuk hardop gaat lezen, leest de leerling de tekst eerst zelf een keer door. Dat kan een hoofdstuk zijn of een paar pagina's. Door het stillezen van een tekst maakt de lezer al kennis met de inhoud. De eerste keer lees je immers naar het einde toe. Hoe is het hoofdstuk opgebouwd? Wat gebeurt er? Waar kom je leestechische drempels tegen? Door het zelfstandig doorlezen van het verhaal is er meer aandacht voor de leesteknik als er daarna in duo's hardop gelezen wordt.

Praten over het verhaal en de leestekst verdelen

Na het zelfstandig lezen van de tekst wordt er besproken waar het verhaal over gaat. Daarna wordt de tekst verdeeld over beide lezers. Om de beurt lezen ze een stukje, om en om een regel, ieder een bladzijde of dialogen verdelen, voorlezen en meeluisteren of voorlezen en meelesen. Het bespreken waar het verhaal over gaat en hoe je de tekst gaat lezen, is een voorbereiding op de uitvoering van de leestaak en appelleert aan inzicht in de tekststructuur en het verhaalverloop.

5. Samen oefenen

Uit het instructiemoment komt één aandachtspunt naar voren waar speciaal op gelet wordt tijdens het oefenen. Als de tekst gelezen is, wordt een leesspelletje bedacht. Bijvoorbeeld:

- Welke zin uit het stukje past bij de tekening?
- Hoe vaak staat het woordje ... op deze bladzijde?
- Wijs zo snel mogelijk het woordje ... aan.
- Zoek drie woordjes die beginnen met een ...
- Wat is de langste zin?
- Lees twee zinnen op waar de naam ... in staat.
- Schrijf drie belangrijke woorden uit dit hoofdstuk op.

Leesspelletjes zorgen voor meer inzicht in de leesteknik. Door via een spelletje nog eens naar het verhaal te kijken, wordt er een appèl gedaan op tekstbegrip, woordherkenning en op vorm- en structuurkenmerken. Het koppelen van een illustratie aan de inhoud van de tekst verdiept het begrip en zorgt voor een opwaardering van de illustratie als tweede vertelbron. Zie voor meer leesspelletjes *Open Boek* (2012, blz. 156-157; 2020, blz. 194-195).

De leestijd afronden

Als de leestijd bijna afgelopen is, wordt gestopt aan het eind van het hoofdstuk of van een pagina. De leerlingen noteren waar ze gebleven zijn. Het lezen van een verhaal mag nooit abrupt afgebroken worden. Dat doet onrecht aan het verhaal en aan de waarde van het leesproces. De laatste vijf minuten wordt er een leesspelletje gedaan. Het is zinvol als leerlingen gevoel krijgen voor een goed moment om te stoppen.

Het begin van een nieuwe leestijd

Aan het begin van de volgende leestijd haalt ieder leesduo terug waar het verhaal over gaat en wat ze denken dat er nu zal gebeuren. Ook bij VTL gaat het er niet alleen om van leerlingen woorden- en zinnen(vr)eters te maken. Het gaat zeker ook om de beleving van het verhaal. Door terug te kijken op de vorige gebeurtenissen en vooruit te blikken naar wat vermoedelijk komen gaat, krijgt leesbeleving een kans.

Boek uit!

Als het boek uit is, volgt soms een presentatie in de boekenkring. Laat het boek zien, noem de titel en vertel wie de schrijver en illustrator is. Waar gaat het verhaal over? Wie komen er in het verhaal voor? Waar speelt het verhaal zich af? Wat gebeurt er allemaal en wat is de belangrijkste gebeurtenis? Hoe loopt het verhaal af? Lees een stukje voor dat je het mooist, grappigst of spannendst vond en laat een tekening zien. Vertel wat je van het verhaal vond.

Door een boek te presenteren verwerk en verwoord je de leeservaring. Alle hoofdstukken worden nog eens doorlopen, je bedenkt wat je van het verhaal vond en de manier waarop het verteld werd. Bovendien kunnen leerlingen nog een stukje voorlezen om te laten horen hoe de leesteknik zich ontwikkeld heeft. Mogelijk zijn er verschillen binnen een duo. Het voorbereiden van een presentatie in de boekenkring behoort ook tot de leestijd voor VTL.

6. Rol van de leerkracht

Presenteer als leerkracht regelmatig zelf boeken uit de leesseries in de boekenkring of lees een boek voor. Een van de sterkste boekpromotieactiviteiten is het voorlezen van een boek door de leerkracht. Veel kinderen zullen dat boek zelf willen lezen. De kwaliteit van de huidige leesserieboeken is zo hoog dat ze ook goed voor te lezen zijn. Zelfs die op M3-niveau!

Pas de suggesties die staan bij 'samen oefenen' zelf toe bij je rondgang langs de duo's (aandachtspunt: leesspelletje). Kies een duo uit om ter afsluiting een fragment plenair voor te lezen en bespreek het betreffende aandachtspunt. Het toepassen van de tips om terug te kijken op een gelezen tekst wordt bij leerlingen versterkt als de leerkracht daar voorbeelden van geeft. Koppel aan een gepresenteerd boek in de boekenkring - en met name aan het voorgelezen fragment - een gesprekje op basis van de Vertel eens-aanpak. Lees het betreffende fragment zelf nog een keer voor.

7. Ander boekenaanbod bij vrij lezen

Vrij lezen kan bestaan uit een leesserieboek op beheersingsniveau, een prentenboek om daarover te vertellen in de boekenkring, of een informatieboek om daar een presentatie over te houden in de boekenkring. Ook andere boekensoorten komen daarvoor in aanmerking, zoals kijk-/zoekboeken en versjesboeken.

Prentenboeken en kijk-/zoekboeken breiden de vertelvaardigheden uit en doen een

beroep op begrijpend kijken. Informatieboeken spelen in op lezers die meer van non-fictieboeken houden. Kijken en lezen vloeien samen. Als leerlingen informatie in eigen woorden vertellen, krijgen taalontwikkeling en presentatievaardigheid een belangrijke impuls. Is er naast de boekjes om te leren lezen ook een ander boekenaanbod voor vrij lezen?

8. Leeslogboek

Het bijhouden van een leeslogboek geeft een beeld van de leesontwikkeling van een leerling: wat voor soort lezer is een kind? Hoeveel leest het? De ontwikkeling van de eigen smaak voor genres, auteurs en soorten boeken wordt zichtbaar in een eenvoudig leeslogboek. Stelregel daarbij is: Hoe meer er geschreven moet worden, des te eerder verdwijnt het leesplezier.

Een voorbeeld van een eenvoudig leeslogboek:

	Titel	Auteur	Soort	Waardering	Top 3
1					
2					
3					

Soort:

L = leesboek, **P** = prentenboek, **S** = stripverhaal, **K** = kijk- en zoekboek, **I** = informatieboek.

De waardering kan als volgt worden aangegeven:

1. met een cijfer;
2. met een kleur: rood, oranje of groen (niet zo leuk, wel aardig, heel erg leuk);
3. met sterren: * (maximaal vier sterren);
4. met emoticons: 😞 😐 😊 (beetje saai, gaat wel, heel boeiend).

4.3 Voortgang onderzoek leesplan

Opdracht 3:

Besprek in groepen de voortgang van het onderzoek en het Leesplanadvies.

Wat weet je al over de stageschool op het gebied van lezen en leesbevordering?

Wat valt je daarin op qua leesbevordering? Wat lukt al goed? Wat zou in jouw ogen beter kunnen?

Welke onderdelen ga je komende periode onderzoeken of welke artikelen ga je lezen om tot een goed advies te komen?

4.4 Makkelijk Lezen Plein

Bijna iedere bibliotheek heeft tegenwoordig een Makkelijk Lezen Plein (MLP). Doel van het MLP is geschikte materialen, op aantrekkelijke wijze, aanbieden voor kinderen die moeite hebben met lezen. Bijvoorbeeld omdat ze dyslectisch zijn of omdat ze concentratieproblemen hebben, door ADHD bijvoorbeeld. Ook kinderen met een leesachterstand kunnen er terecht. Door geschikte materialen bij elkaar te zetten, hopen de bibliotheken dat deze kinderen gemakkelijker een boek vinden dat hen aanspreekt en dat het leesplezier daarmee terugkeert.

De materialen zijn uitgekozen volgens het principe: kijken, luisteren, lezen. Er zijn dvd's van boekverfilmingen, luisterboeken, leesboeken en informatieve boeken. Deze materialen worden zo veel mogelijk frontaal gepresenteerd. Op deze manier kunnen de kinderen makkelijk door de materialen 'browsen'. Ze kunnen naar de voorkanten kijken in plaats van naar de minder sprekende ruggen van de materialen.

Bij het kiezen van boeken voor het MLP wordt gelet op een rustige bladspiegel met voldoende ruimte tussen de regels, afwisseling met plaatjes en niet te veel ingewikkelde woorden. Ook leesseries speciaal geschreven voor zwakkere lezers, zoals Zoeklicht Dyslexie van Uitgeverij Zwijsen en de Kokkelreeks van Uitgeverij de Inktvis, staan op het MLP. Daarnaast worden steeds meer bestaande boeken in een speciaal dyslexielettertype uitgegeven, zoals de Koen Kampioen-serie van Uitgeverij Kluitman.

De indeling is meestal thematisch. Dat wil zeggen dat films, luisterboeken, lees- en informatieve boeken over dieren bij elkaar staan. Het idee is dat kinderen zoeken naar een interessant onderwerp en dat de vorm daaraan ondergeschikt is.

Opdracht 4:

Elk groepje krijgt opnieuw een aantal boeken voor voortgezet technisch lezen, nu de boeken die speciaal gericht zijn op zwakke lezers of juist de jonge sterke lezers. Noteer de verschillen die je opvallen tussen de verschillende soorten boeken. Bespreek hoe je welke soort zou kunnen inzetten.

Kijk daarbij vooral naar het aspect leesplezier. Hoe dragen deze boeken hier mogelijk aan bij? Betrek hierbij wat je in hoofdstuk 9 van *Verborgene talenten* gelezen hebt over boeken als leermiddel en diversiteit en maatwerk voor lezende kinderen.

- **Boeken voor zwakke lezers in de bovenbouw (ML)**

Kenmerken: een wat lager AVI-niveau, leeftijdsadequaat, gericht op de oudere leerling, belevingsniveau past bij de leeftijd.

- **Boeken voor sterke lezers in de onderbouw**

Kenmerken: een wat hoger AVI-niveau, leeftijdsadequaat, gericht op de jongere leerling, belevingsniveau past bij de leeftijd. NB: deze groep kan natuurlijk alles lezen uit de A-boekenkast.

- **Dyslexieseries (diverse soorten)**

Kenmerken: beginplaat om voorkennis te activeren, flapjes met uitleg van moeilijke woorden, getint papier en minder zwarte letters, speciaal dyslexielettertype (er zijn

verschillende soorten), soms een eerste hoofdstuk voorgelezen, soms hybride boeken (Zie website [Makkelijk Lezen Plein](#)).

- **Andere materialen van het MLP:**

luisterboeken / films / informatieve boeken / e-boeken.

Kenmerken: lezen kan op vele manieren. Op het MLP gaat het om luisteren, kijken en lezen.

Bij zwakke lezers in groep 6 t/m 8 is de leesmotivatie meestal weggezaakt. Wanneer het lezen niet gemakkelijk gaat, is lezen immers minder leuk. Wie lezen minder leuk vindt, leest minder vaak en wie minder oefent, is er minder goed in. Deze neerwaartse spiraal is de tegengestelde van de positieve spiraal. Daarbij vinden vaardige lezers lezen leuk en daardoor gaan ze meer lezen en worden ze er nog beter in. Zie ook het proefschrift van Suzanne Mol (*To read or not to read*, 2010).

Een mogelijk adequate begeleiding van zwakke lezers is veelal een combinatie van de volgende activiteiten:

Leesbegeleiding

- Extra individuele leesbegeleiding

Lezen op eigen niveau

- Oefenen met MLP-boeken (zie hieronder) bij het duo-lezen.
- Boeken mee naar huis laten nemen.
- Afwisselend zelf laten lezen en een luisterboekversie laten beluisteren.
- Kinderen laten lezen over hun hobby's of interesses (ook non-fictie), eventueel gericht op het geven van een presentatie.
- Jonge kinderen prentenboeken laten lezen om hun mondelinge taalontwikkeling te versterken.

Lezen op toegepast niveau

- Een prentenboek vertellen in groep 1 of 2.
- Een verhaal voorlezen in groep 1, 2 of 3.
- Tutor zijn voor een betere lezer uit groep 3 of 4.
- Een boekpresentatie verzorgen in groep 3 of 4.

4.5 Methoden en leesbevordering

Methoden voor technisch en begrijpend lezen zijn veelal enkel en alleen daarop gericht. Lezen is echter niet zozeer het doel op zich, het is de toepassing die maakt dat je verhalen kunt lezen en informatie tot je kunt nemen. Vandaar dat we het oefenen en trainen altijd in relatie benoemen met het uiteindelijke doel waardoor kinderen gaan lezen: leesplezier.

Onderwijskundige Thoni Houtveen ontwikkelde samen met Saskia Brokamp en Anneke Smits in 2009 het LIST-project, een Leesinterventie-project voor Scholen met een To-taal-aanpak. Ook wel Lezen IS Top. In dit project gaat de hele school aan de slag met een andere manier van lezen, waarbij betekenisloze woordrijen taboe zijn en het aantrekkelijke boek of verhaal het uitgangspunt is. Van betekenisvolle verhalen leren kinderen het meest. Zwakkere lezers moeten de kans krijgen om tot lezen te komen. Ze moeten dus tijd krijgen.

Opdracht 5:

Besprek in groepen de bevindingen van jullie onderzoek en de meegebrachte methodematerialen. Waar vinden jullie leesbevordering in de methoden? Wat vinden jullie daarvan? Hoe zou je dit eventueel kunnen aanvullen?

Breng per methode verslag uit aan de hele groep.

→ **PF: noteer eventuele genoemde aanbevelingen in je portfolio om mee te nemen in je leesplanadvies.**

4.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang met het lezen van boeken en het verzamelen van praktijkvoorbeelden.

4.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 5

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 7 'Sesam open u. Over fictie en non-fictie' uit *Verborgen talenten* (blz. 125-142)
- Hoofdstuk 15 'Verhalen over vroeger. Historische jeugdliteratuur en geschiedenis-onderwijs' uit *Verborgen talenten* (blz. 277-296)
- Hoofdstuk 5, paragraaf 3.1: 7 'Mondelinge en schriftelijke presentaties' uit *Open Boek* (2012, blz. 110-118; 2020, blz. 122-129)
- Hoofdstuk 5, paragraaf 3.2 'Geïntegreerde werkvormen' uit *Open Boek* (2012, blz. 121-141; 2020, blz. 136-155)

Eén hoofdstuk naar keuze uit deel drie van *Verborgen talenten*:

- Hoofdstuk 10 'Alles is nog onontdekt. Versjes, liedjes en prentenboeken in de voor- en voegschoolse educatie' (blz. 187-204)
- Hoofdstuk 11 'Kinderen van Abraham. Moraal en religie in multicultureel perspectief' (blz. 205-222)
- Hoofdstuk 12 'Als je goed om je heen kijkt, kun je overal rekenen. Jeugdliteratuur en rekenonderwijs' (blz. 223-240)
- Hoofdstuk 13 'Als ik mijn ogen toedoe, ben ik in Honolulu. Lezen met geografisch besef' (blz. 241-258)
- Hoofdstuk 14 'Kleverige draden. Lezen om de natuur beter te leren kennen' (blz. 259-271)
- Hoofdstuk 16 'Ieder zingt zijn eigen lied. Jeugdliteratuur en muziek' (blz. 297-316)
- Hoofdstuk 17 'Tekenen, kijken en prentenboeken. Over de vruchtbare verhouding van woord en beeld' (blz. 317-336)
- Hoofdstuk 18 'Mine's the best. Jeugdliteratuur bij de Engelse les' (blz. 337-356)
- Hoofdstuk 19 'Stoere meiden en pantoffelhelden. Sociaal-emotionele verhoudingen in jeugdliteratuur' (blz. 357-380)
- Hoofdstuk 20 'Het is feest! Vieren en delen in de klas' (blz. 381-400)
- Hoofdstuk 21 'Sterrekinderen en Achterhuizers. Holocaust, burgerschap en jeugdliteratuur' (blz. 401-422)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Canon van Nederland www.canonvannederland.nl

Doen

- Kies een informatief boek, uit de reflectieve dimensie, uit en bereid een korte (max. 5 min) mondelinge presentatie voor aan de hand van het werkschema in *Open Boek* (2012, blz. 113-114; 2020, blz. 125-126). Neem het boek mee naar de les.
- Bedenk aan de hand van het hoofdstuk dat je gekozen hebt uit deel 3 van *Verborgen talenten* welke werkvorm je op je stageschool gaat uitproberen.
- Neem het boek mee waarin je nu aan het lezen bent.

- Neem je portfolio mee met daarin
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

- 5.1 Voorwoord
- 5.2 Informatieve boeken en mondelinge en schriftelijke presentaties
 - 5.2.1 Informatieve boeken
 - 5.2.2 Mondelinge en schriftelijke presentaties
- 5.3 Voortgang eigen literaire competentie
- 5.4 Canon en zaakvakken
- 5.5 Jeugdliteratuur koppelen aan vakken
- 5.6 Portfolio
- 5.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 5

- De student kent de diverse soorten informatieve boeken en informatieboeken.
- De student kent de uitgangspunten voor het gebruik van mondelinge en schriftelijke presentaties.
- De student weet hoe hij jeugdboeken kan inzetten bij andere vakken.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student kan toepassingen bedenken om jeugdboeken te gebruiken bij methoden.

5.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

5.2 Informatieve boeken en mondelinge en schriftelijke presentaties

5.2.1 Informatieve boeken

Het onderscheid tussen fictie en non-fictie wordt in de volksmond veelal benoemd door de eerste categorie 'verhalende boeken' te noemen en de tweede categorie 'informatieve boeken'. Bij fictie praten we dan over verzonnen verhalen en bij non-fictie over feitelijke informatie.

Dat die grens niet altijd even eenduidig is, blijkt wel uit hoofdstuk 7 van *Verborgene talenten*. Daarin neemt Piet Mooren de lezer mee langs het werk van onder anderen Joke van Leeuwen, Ditte Merle, Jan Paul Schutten en Bibi Dumon Tak om te laten zien dat de grens tussen fictie en non-fictie lang niet altijd zo zwart-wit is.

Werden informatieve boeken van oudsher vooral ingezet als bronmateriaal voor werkstukken en spreekbeurten, in deze bijeenkomst zal duidelijk worden dat non-fictieboeken meerdere, leesbevorderende, toepassingen kennen.

De doorgaande lijn in informatieve boeken

1. aanwijsboeken
2. informatieve prentenboeken
3. instructieve prentenboeken
4. kijk- en zoekboeken
5. naslagwerken
6. informatieboeken

De functie van informatieve boeken betreft:

- het uitbreiden van de woordenschat;
- het leren gericht kijken en zoeken;
- het leren zien van samenhang binnen een groter geheel;
- het leren redeneren (oorzaak en gevolg);
- het ontdekken van gebeurtenissen en ontwikkelingen;
- het opwekken van interesses.

Sommige kinderen zijn van jongs af aan meer op non-fictie gericht dan op fictie. Informatieve boeken stimuleren de interesse in lezen én kijken. Inspelen op de nieuwsgierigheid van kinderen en uitbreiding van hun interessegebieden stimuleren in belangrijke mate hun leesmotivatie.

Informatieve boeken kunnen worden gebruikt bij vrij lezen en bij het voorbereiden van mondelinge en schriftelijke presentaties.

Informatieve boeken en informatieboeken

De term 'informatieve boeken' wordt gebruikt voor alle boekensoorten die als belangrijkste functies de uitbreiding van de woordenschat en verdieping van kennis hebben. De term 'informatieboeken' is gereserveerd voor informatieve boeken in engere zin: boeken die uitgebreide informatie geven over een bepaald onderwerp.

Brug tussen fictie en non-fictie

Er is ook fictie met veel informatie, waar de auteur gedegen onderzoek voor heeft gedaan, zoals vele historische romans. Zie hiervoor hoofdstuk 15 in *Verborgen talenten*. En non-fictie waarin de auteur op creatieve wijze informatie overbrengt.

Bij non-fictie zijn drie verschillende categorieën boeken te onderscheiden:

1. **Recreatieve dimensie:** doe-boeken;
2. **Explorerende dimensie:** informatie in beeld en woord;
3. **Reflectieve dimensie:** verhalende informatieboeken.

5.2.2 Mondelinge en schriftelijke presentaties

Iedereen kent het van zijn of haar schooltijd: een spreekbeurt houden en een werkstuk maken. Met deze activiteiten heb je indertijd diverse vaardigheden geleerd: informatie zoeken en verwerken, informatie ordenen en doorgeven, informatie in je eigen woorden opschrijven en mooi vormgeven, informatie mondeling presenteren. Welke uitgangspunten zijn hierbij van belang? En kunnen we in plaats van over 'spreekbeurten' en 'werkstukken' hier niet beter spreken over 'mondelinge en schriftelijke presentaties', zoals in hoofdstuk 5 van *Open Boek* wordt voorgesteld?

De verschillen op een rijtje:

Werkwijze	Spreekbeurt	Presentatie	Stageschool
Stap 1	Kies een onderwerp en zoek een boek erbij	Werkles 1: Kies een rubriek en selecteer een boek	
Stap 2	Werkstuk maken volgens opgesteld werkschema	Werkles 2: Selecteer vier deelonderwerpen in een webmodel	
Stap 3	Plaatjes en spullen verzamelen	Werkles 3: Internetvraag	
Stap 4	Thuis oefenen	Werkles 4: Plaatjes en spullen verzamelen	
Stap 5	Werkstuk als spreekbeurt uitvoeren	Werkles 5: Mondelinge presentatie uitvoeren Schriftelijke presentatie als vervolg	
Doel	Spreeken voor een groep	Jezelf presenteren door boeiend te vertellen	
Werkplek	Grotendeels thuis	Op school	
Organisatie	Individueel	In duo's	
Beoordeling	Door leerlingen	Tips en tops leerlingen. Aandachtspunt voor de volgende keer door de leerkracht	
Rol leerkracht	Beoordelen	Begeleiden	
Volgorde	Van schriftelijk naar mondeling	Van mondeling naar schriftelijk	
Samenhang met leerstof	Incidenteel onderwerp en losstaande activiteit	Mogelijkheid tot integratie met vakken	

Opdracht 1:

Presenteer jouw gekozen informatieve boek aan je groep. Als iedereen geweest is, bespreek je in je groep na:

Wat vind je van deze werkwijze? Waar zie je de voor- en nadelen? Hoe gaat het op jouw stageschool? Plenair bespreken we de belangrijkste bevindingen.

→ **PF: voeg de voorbereiding van jouw presentatie toe aan je portfolio. Voer de presentatie ook uit op je stageschool en voeg een korte reflectie toe.**

Opdracht 2:

Bespreek vervolgens met elkaar de keuze van je boek. Welke elementen maken het passend bij de reflectieve dimensie? Zijn er ook elementen die bij een andere dimensie passen?

5.3 Voortgang eigen literaire competentie

Opdracht 3:

- Schrijf in drie zinnen een beoordeling bij je meegenomen boek.
- Werk in drietallen.
- Markeer elkaars teksten volgens de instructiekaarten uit bijlage 4 van bijeenkomst
 - Noteer je beoordeling van het boek in drie zinnen.
 - Geef de beoordeling door, geef bij de ander aan op welke competentie het argument slaat.
 - Geef nog een keer door en geef aan op welk niveau het argument gegeven is.
 - Lees de commentaren van de anderen en bespreek die met elkaar.
- Welk niveau heb je nu op de vier competenties?

→ **PF: voeg de aantekeningen toe aan je portfolio.**

5.4 Canon en zaakvakken

In 2007 presenteerde de commissie-Van Oostrom de cultuurhistorische canon van Nederland. Dit zijn vijftig 'vensters' die samen laten zien hoe het Nederland van nu tot stand gekomen is. In 2020 is de canon opnieuw bekeken en zijn vensters verdwenen en nieuwe toegevoegd. Op de website van de Canon van Nederland vind je uitgebreide informatie over de canon, voor zowel leerlingen als leerkrachten. Er zijn ook jeugdboeken en films gekoppeld aan de vensters.

Kijk vooral per venster wat je allemaal kunt ontdekken aan achtergrondinformatie.

Jeugdboeken zijn uitstekend te gebruiken bij de canon. Door het vertellen en (voor)lezen van verhalen komt de geschiedenis tot leven. Jeugdboekenauteurs die over historische onderwerpen schrijven, doen veelal goed onderzoek naar de context van hun verhaal.

Kunst van Lezen koppelde aan alle vensters van de canon jeugdboeken. Via de knop Lijst en vervolgens in het uitklapmenu bij Venster met ... (linksboven) en dan Boeken en Films vind je alle boeken en films die bij het venster horen. Via dit Venster met ...-menu kun je ook de interactieve Vensterplaten of de Lessen bij het venster ontdekken.

Sinds augustus 2010 is de canon opgenomen in de kerndoelen van het basisonderwijs en

moeten basisscholen aandacht besteden aan de vensters. Veel onderwerpen komen natuurlijk al aan bod in bijvoorbeeld geschiedenismethodes. Bedenk dat de canon gericht is op Nederland en dat er veel raakvlakken zijn met andere vakken.

Opdracht 4:

Je krijgt een kopie van een tekst uit een historische jeugdroman. Iemand uit jullie groepje leest het fragment voor. Zoek in dit fragment naar woorden die iets vertellen over de tijd waarin het verhaal speelt. Noteer deze woorden. Kun je uit je onderzoek afleiden in welke periode in de geschiedenis dit boek speelde? Welk canonvenster hoort daarbij?

Op tafel ligt een stapel historische jeugdromans. Blader ze eens door, bekijk de voorkant, lees de titel en de achterflap. Kun je achterhalen uit welke roman jullie fragment komt?

5.5 Jeugdliteratuur koppelen aan vakken

Door het lezen van deel 3 van *Verborgene talenten* kun je ontdekken wat er allemaal met jeugdliteratuur mogelijk is bij alle vakken en onderwerpen in het onderwijs. Door deze kennis te combineren met de diverse geïntegreerde werkvormen die je in hoofdstuk 5 van *Open Boek* kunt lezen, ontstaan er vele mogelijkheden om tegelijkertijd aan leesplezier, leesvaardigheid, informatievaardigheden én kennisverwerving te werken.

Opdracht 5:

Besprek in een groepje welk hoofdstuk uit deel 3 van *Verborgene talenten* je gelezen hebt en wat je daarmee wilt gaan doen op de stageschool. Op welke wijze laat je het aansluiten bij de aanpak van de school? Welke jeugdboeken en werkvormen ga je gebruiken? Wissel tips & tricks met elkaar uit.

→ PF: pas de voorbereide opdracht aan met de feedback van je medestudenten. Voer de activiteit uit op de stageschool en voeg zowel de opdracht als een korte reflectie op de uitvoer toe aan je portfolio.

5.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang met het lezen van boeken en het verzamelen van praktijkvoorbeelden.

5.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 6

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 5 'Het spinnenweb van de leesbevordering. Lezen op beleids-, school- en klasniveau' uit *Verborgene talenten* (alleen blz.96-97)
- Hoofdstuk 5.3.1.: 6 'Praten over verhalen: Vertel eens...' uit *Open Boek* (2012, blz. 107-110; 2020, blz. 119-122)
- Hoofdstuk 5.3.1.: 8 'De boekenkring' uit *Open Boek* (2012, blz. 118-120; 2020, blz. 130-135)
- Brochure *Kwestie van lezen deel 2: Praten over boeken op de basisschool* www.lezen.nl
- Brochure *Over boeken gesproken* www.lezen.nl
- Brochure *Literaire gesprekken in de klas* www.lezen.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Vertel eens en De leesomgeving uit *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- *Maar als je erover nadent... Een jaar literatuuronderwijs in groepen 7 en 8 van de basisschool* www.lezen.nl
- Werkblad 25 werkvormen leesbevordering www.pro.debibliotheekopschool.nl

Doen

- Neem een recent prentenboek mee dat jou geschikt lijkt voor de Vertel eens-aanpak.
- Neem een recent jeugdboek mee dat jou geschikt lijkt voor een opdracht in de boekenkring, plak er een geeltje op met een snel uit te voeren opdracht.
- Bekijk de lezing van Aidan Chambers uit 2014. www.youtube.com
- Lees het boek *Lampje* van Annet Schaap en neem het mee.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

- 6.1 Voorwoord
- 6.2 Praten over boeken
 - 6.2.1 Chambers' Leescirkel
 - 6.2.2 De boekenkring
 - 6.2.3 Chambers' Vertel eens-aanpak
 - 6.2.4 Literaire gesprekken voeren
- 6.3 Portfolio
- 6.4 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 6

- De student kent de boekenkring en de leesbevorderingsaanpak van Aidan Chambers.
- De student kan materialen kiezen voor het uitvoeren van de boekenkring en voor de aanpak van Chambers.
- De student heeft samen met andere studenten geoefend met de boekenkring en de werkwijze van Chambers.
- De student heeft geoefend met het voeren van literaire gesprekken.
- De student kan een plan van aanpak maken om praten over boeken uit te zetten op school.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.

6.1 Voorwoord

De docent leest een prentenboek voor dat we later gebruiken bij de Vertel eens-aanpak.

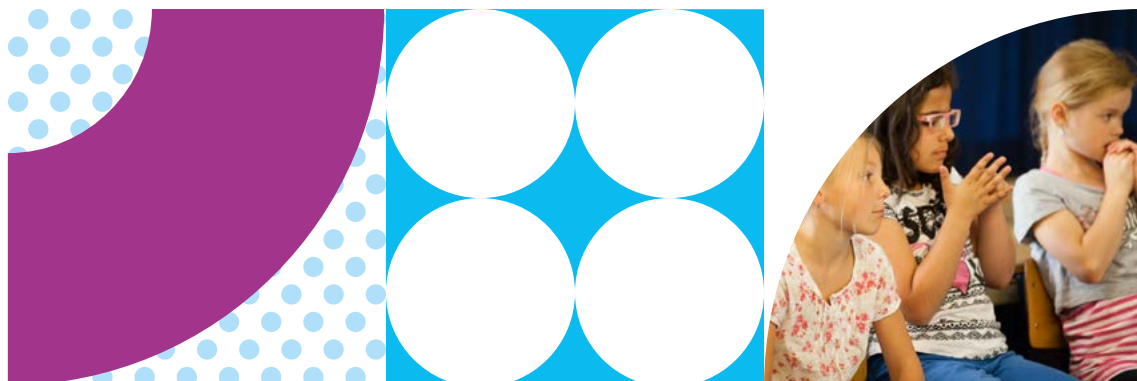
6.2 Praten over boeken

Praten over boeken is een onmisbare schakel voor kinderen om gedegen lezers te worden. Dat praten over boeken kan op diverse manieren gebeuren, zoals even napraten na de leestijd over wat iedereen gelezen heeft of in korte snelle werkvormen, bijvoorbeeld de boekensushi of boekendans. Daarnaast zijn er drie structurele werkvormen die het praten over boeken aanwakkeren: de boekenkring, de Vertel eens-aanpak van Aidan Chambers en het literaire gesprek van Gertrud Cornelissen.

Door leerlingen andere activiteiten rondom boeken aan te bieden, krijgen ze meer interesse voor het lezen. Het doel is dat leerlingen meer leesplezier krijgen en daardoor meer gaan lezen. Als leerlingen veel lezen, krijgen ze nieuwe inzichten en worden ze beter in taal. Dit komt ten goede aan alle schoolvakken.

Praten over boeken levert het volgende op voor de ontwikkeling van kinderen:

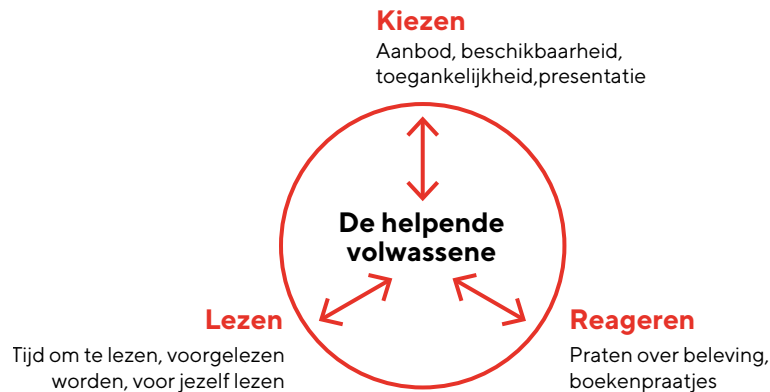
- Ze worden gemotiveerder om (meer) boeken te lezen.
- Ze leren andere boeken kennen.
- Ze leren hun gedachten onder woorden brengen, naar elkaar te luisteren en te reageren op argumenten van anderen.
- Ze leren boeken te verbinden met hun eigen belevingswereld en de wereld van anderen (relativeren).
- Ze ontwikkelen hun leesvoorkeuren.

6.2.1 Chambers' Leescirkel

Om kinderen in aanraking te brengen met boeken en lezen, moet aan een aantal zaken worden voldaan. De leescirkel van Chambers laat zien dat er drie randvoorwaarden zijn om van kinderen lezers te maken. Allereerst gaat het erom dat er een divers aanbod is waaruit kinderen leesmaterialen kunnen kiezen die bij hun niveau en interesse passen. Vervolgens is er tijd nodig om te lezen of om voorgelezen te worden. Lezen kost tijd, dus die tijd moet gefaciliteerd worden. Tot slot krijgt het gelezene betekenis op het moment dat erover gesproken wordt. De helpende volwassene, de leerkracht, de leesconsulent en de ouders kunnen ervoor zorgen dat deze drie elementen gewaarborgd zijn.

De leescirkel

6.2.2 De boekenkring

De boekenkring is de verbindende werkvorm binnen de leesbevordering. Jos Walta noemt het daarom 'de rotonde van de leesbevordering': verschillende werkvormen komen bij elkaar en ook kunnen verschillende boeksoorten aan de orde komen in de boekenkring. De boekenkring is bedoeld om boeken onder de aandacht te brengen (boekpromotie) en leeservaringen uit te wisselen.

Veel kinderen houden van dezelfde auteurs, genres of boeksoorten. Een andere aanpak van de boekenkring kan daar verandering in brengen, zodat ze hun leeservaring kunnen verrijken. Leerkrachten en leerlingen zijn daarin de belangrijkste boekpromotors.

Functie van de boekenkring

- Boekpromotie: vergroten van leesplezier.
- Oefenen vaardigheden: vertellen, voorlezen, presenteren, discussiëren.
- Literaire competentie: kennis verdiepen door te praten over boeken.

Werkwijze

In een boekenkring worden boeken besproken in een kring. Een gevarieerd programma zorgt ervoor dat de boekenkring een rotonde van de leesbevordering wordt. De boekenkring is voor groep 1 t/m 8 interessant. Elke boeksoort kan in de boekenkring centraal komen te staan in een korte presentatie of activiteit. In elke boekenkring hebben zowel de leerkracht als een paar leerlingen een rol. Zelf verzorgt de leerkracht twee onderdelen. De leerlingen kunnen vier tot vijf onderdelen verzorgen. In lagere groepen kan dat minder zijn en worden de presentaties door de leerlingen meer ondersteund door de leerkracht. Een boekenkring duurt ongeveer een half uur per keer en kan eens per twee à drie weken ingezet worden.

Werkvormen in een boekenkring kunnen bijvoorbeeld zijn:

- boekpromotie;
- een voorleesboek kiezen. Bijvoorbeeld door twee boeken te presenteren; de kinderen mogen kiezen welk van de twee het nieuwe voorleesboek wordt;
- een gedicht voordragen en de bundel aanbevelen;
- een 'weesboek' onder de aandacht brengen door leerlingen uit te dagen het te gaan lezen;
- literair voorlezen (onderbouw);
- een 'Chambers-vraag' bespreken over een boek door leerlingen;
- snelle boekpromotie/boekintroduktie/miniboekbespreking;
- naspelen van scènes uit een boek;
- poëzie voordragen;
- weetjes uit non-fictieboeken presenteren;
- quiz naar aanleiding van een boek (fictie of non-fictie);
- illustratie bespreken, prentenboek analyseren;
- wat is waar? Of Willem Wever-opdracht;
- je lievelingsboek laten zien;
- bij de onderbouw gaan voorlezen (voor de midden- en bovenbouw);
- bij de middenbouw eerste leesboekjes presenteren (voor de bovenbouw).

Wil je nog meer werkvormen voor de boekenkring leren kennen? Bekijk dan het blad 25 werkvormen van de Bibliotheek *op school*.

Rol van de leerkracht

De leerkracht heeft een stimulerende rol. Taken binnen deze rol zijn: het inleiden van de leerling, vragen stellen om de presentatie te verdiepen en af te ronden en daarbij te polsen welke leerlingen dit boek of een ander boek van deze schrijver of over dit onderwerp zouden willen lezen.

Snelle boekpromotie en boekintroduktie

Leer kinderen de structuur voor het presenteren volgens de volgende stappen:

1. Boek laten zien, titel, auteur en illustrator noemen.
2. Korte karakteristiek van het boek geven en de eigen beleving of interesse verwoorden.
3. Kort fragment voorlezen en dit fragment plaatsen in het hele verhaal. Bij een dichtbundel één of twee gedichten declameren, bij een informatief boek een paar wist-je-datjes vertellen.
4. Eén illustratie laten zien en deze plaatsen in het verhaal of de informatiecontext.
5. Vragen van medeleerlingen beantwoorden.

Vervolgactiviteiten

In de boekenkring bespreekt de leerkracht ook of er vervolgactiviteiten aan het gepresenteerde boek worden gekoppeld. Bijvoorbeeld: het informatieve boek verder uitwerken in een mondelinge of schriftelijke presentatie, bij kijk- en zoekboeken zelf zoekopdrachten bedenken, een prentenboek voorlezen of vertellen in een lagere groep, een gedicht voordragen in de weeksluiting, een fragment uit een verhalend boek selecteren voor een discussie, of een fragment naspelen.

Opdracht 1:

Op de tafel liggen diverse boeken die jij en je medestudenten hebben meegebracht. Kies een boek van een ander uit en bereid de opdracht voor. We presenteren elkaar de boeken. De docent praat de boekenkring aan elkaar.

6.2.3 Chambers' Vertel eens-aanpak

In zijn boek *Vertel eens* (1991; ook opgenomen in *Leespraat*, 2012) zegt Chambers: "Literatuur zet dingen in beweging, leidt tot verwondering, maakt het vanzelfsprekende minder vanzelfsprekend en het onkenbare minder onkenbaar; door literatuur kunnen we waarden en normen met andere ogen bekijken. Zo opgevat is literatuur een instrument van vrijheid, lichtheid, verbeelding, en ja, ook van verstand. Het is onze enige hoop tegen de lange grijze nacht." (Chambers, *Vertel eens*, 1991: 34). In dit boek werkt Chambers het praten over boeken verder uit. Het gaat bij het praten over boeken vooral níét om het beantwoorden van reeds tevoren opgestelde vragen – wél om een gesprek waarin alles kan en mag worden verteld. Praten over boeken is een vorm van delen:

- delen van enthousiasme (wat is leuk en wat niet?);
- delen van moeilijkheden (het verhaal begrijpen);
- delen van patronen (samenhang en verbanden in een tekst).

Het voorlezen van een tekstfragment kan regelmatig het uitgangspunt zijn voor een gesprek over verhalen in de klas. Zowel de leerkracht als de leerlingen kunnen een tekst kiezen. Bij het praten over een boek op school is het van belang dat alle leerlingen de tekst kennen. Bedenk: er kan pas over een boek gesproken worden als het (voor)gelezen is, en het kan pas worden (voor)gelezen als het gekozen is. De werkwijze van Chambers kan worden toegepast bij een prentenboek, een afgerond verhaal, een fragment uit een boek, een gedicht, een door een leerling zelf gelezen boek of een voorgelezen boek.

De vragenlijst van Chambers is verder uitgebreid en anders gerubriceerd in *Open Boek*, 'Praten over verhalen' (2012, blz. 107-110; 2020, blz. 119-122). De werkwijze zoals beschreven in *Leespraat* is hier wat vereenvoudigd weergegeven. Iedereen heeft een eigen voorkeur, probeer beide uit om te ontdekken wat voor jou het prettigst werkt. Belangrijk is in ieder geval dat er een gesprek ontstaat en niet dat er vragen afgevinkt worden!

Opdracht 2:

Aan de hand van het voorgelezen prentenboek praten we in een Vertel eens-kring. Eerst worden de gedachten van alle deelnemers met betrekking tot de drie manieren van reageren genoteerd. Daarna volgt een gesprek over enkele kwesties.

- Wat vond je leuk? 😊
- Wat vond je niet leuk? 😞
- Welke vragen heb je nog? ??
- Welke patronen herken je? #

Opdracht 3:

Maak groepen en bespreek de meegebrachte prentenboeken. Wat maakt het boek geschikt voor de Vertel eens-aanpak? Wat vinden de groepsleden van elkaars boeken? Op welke manier zou je deze gesprekken gaan voeren op school?

→ **PF: voeg aan je portfolio een lijst met boeken toe die volgens jou geschikt zijn voor de Vertel eens-aanpak.**

6.2.4 Literaire gesprekken voeren

Gertrud Cornelissen deed uitgebreid onderzoek naar literaire gesprekken in de klas. Dat resulteerde onder andere in de zelfbeoordeling van literaire competentie, zoals we al tweemaal gedaan hebben. Verder werkte ze allerlei mogelijkheden voor literaire gesprekken uit, onder andere bij het boek *Lampje*.

In haar proefschrift *Maar als je erover nadenkt...* doet ze verslag van haar uitgebreide onderzoek naar het effect van boekgesprekken op de ontwikkeling van literaire competentie bij basisschoolleerlingen. Praten over boeken is een belangrijk middel om de literaire competentie van kinderen te vergroten. In de brochure *Literaire gesprekken in de klas* staat een samenvatting en zijn mogelijke werkwijzen uitgewerkt. We oefenen met enkele opdrachten uit deze brochure.

Opdracht 4:

De docent kiest uit de brochure *Literaire gesprekken in de klas* enkele opdrachten bij het boek *Lampje* om met elkaar te doen.

6.3 Portfolio

→ **PF: zou jouw stageschool met de boekenkring, de Vertel eens-aanpak of literaire gesprekken aan de slag moeten gaan? Hoe zou jij dat aanpakken? Maak een keuze en schrijf een kort stappenplan hoe jij dit in zou voeren. Voeg toe aan je portfolio en gebruik bij je leesplanadvies.**

Bespreken van de voortgang met het lezen van boeken en het verzamelen van praktijkvoorbeelden.

6.4 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 7

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 8 'De schoolbibliotheek' uit *Open Boek* (2012, blz. 162-177; 2020, blz. 200-215)

Aanbevolen om te lezen

- Hoofdstuk 4 't is vol van boeken hier' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Hoofdstuk 5 'Presentaties' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Hoofdstuk 6 'Een plek om te lezen' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Brochure *Meedoen met de monitor* www.pro.debibliotheekopschool.nl

Doen

- Bedenk een onderwerp waarover je een themacollectie zou willen samenstellen: wat past bij de huidige lessen op de stageschool? Maak alvast een woordweb bij dit thema.
- Maak foto's van de leesomgeving op de stageschool en neem deze foto's mee naar de les.
- Bekijk het filmpje Leesbevordering op de pabo van de Bibliotheek op school www.youtube.com
- Kijk rond op de website van de Bibliotheek op school en noteer je vragen www.bibliotheekopschool.nl
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

7.1 Voorwoord

7.2 Themacollecties maken

7.3 Leesomgeving

7.4 De Bibliotheek op school en de Monitor

7.5 De schoolbibliotheek als motor van de leesbevordering

7.6 Portfolio

7.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 7

- De student kan een onderbouwde keuze maken voor een themacollectie.
- De student weet waaraan een goede leesomgeving moet voldoen.
- De student kent de aanpak van de Bibliotheek op school.
- De student weet welke rol de Monitor speelt in het opbrengstgericht werken met de Bibliotheek op school.
- De student weet de stand van zaken ten aanzien van de eigen literaire competentie.
- De student weet waaraan een goede schoolbibliotheek moet voldoen.

7.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

7.2 Themacollecties maken

Een themacollectie is een verzameling materialen (boeken, digitale boeken, luisterboeken, websites, filmpjes en andere speel-leermaterialen) rondom een thema. Kies het thema het liefst zo breed mogelijk, zodat er ruim materialen voorhanden zijn. Dus liever *groei* of *leven* in plaats van *lente*. Bij het samenstellen van een collectie zijn er een aantal zaken om van tevoren over na te denken:

- Voor welke groep is de collectie bedoeld?
- Hoe gaat ermee gewerkt worden? (Krijgt ieder kind van de groep een boek? Is het om in te grasduinen? Liggen de boeken op een verteltafel? Is het ter inspiratie of moeten de kinderen uit de boeken informatie halen? Moeten ze de boeken kunnen lezen of kunnen ze ook ter inspiratie voor beeldmateriaal gebruikt worden? Etc.)
- Zijn er alleen non-fictiematerialen nodig of (juist) ook fictie?
- Zijn bepaalde genres gewenst?

Opdracht 1:

Het samenstellen van een themacollectie

Maak groepjes. Presenteer kort aan elkaar de thema's en woordwebben die jullie gekozen hebben voor het maken van een themacollectie. Kies per groep een van de besproken thema's uit. Zoek in de bibliotheek naar materialen bij dit thema. Bespreek welke materialen jullie hiervoor geschikt achten. Let erop dat jullie ervoor zorgen dat er diverse genres en boekensoorten zijn opgenomen en bekijk de kwaliteit van de boeken. Aan welke kwaliteitscriteria moeten de boeken voldoen? Zet de themacollectie mooi neer. Presenteer jullie collectie aan de andere groepjes.

→ **PF: voeg een foto van jullie presentatie en je woordweb toe aan je portfolio.**

7.3 Leesomgeving

Een goed voorbereide leesomgeving is een belangrijke voorwaarde voor leesplezier en leesmotivatie. Wanneer het kiezen van geschikte materialen aantrekkelijk en overzichtelijk wordt aangeboden, neemt de kans toe dat kinderen het meest passende boek op dat moment in handen krijgen en daarmee zin krijgen om te gaan lezen.

Opdracht 2:

Leesomgevingen

A. Foto's leesomgevingen

Maak groepjes. Bekijk in jouw groep de foto's van de diverse leesomgevingen. Wat valt je op? Welke elementen zijn leesbevorderend? Welke elementen leiden af of kunnen een negatief effect hebben op de leesbevordering?

B. Een goede leesomgeving

Bespreek in jullie groepje waaraan een goede leesomgeving volgens jullie moet voldoen. Hoe ziet de ideale leesomgeving eruit? Wat is daarvoor nodig? Tot welke criteria kunnen jullie met elkaar komen?

Maak een woordweb of lijst op een flip-overvel met je groep. Bespreek plenair jullie criteria en maak een gezamenlijke lijst.

→ **PF: voeg de gezamenlijke lijst toe aan je portfolio.**

7.4 De Bibliotheek op school en de Monitor

Scholen en bibliotheken zijn natuurlijk elkaars partners. Beide hebben immers hetzelfde doel: kinderen met plezier leren en laten lezen. Van oudsher werken de basisschool en bibliotheek vrijwel overal in meer of mindere mate samen. Er zijn bijvoorbeeld groepsbezoeken in de bibliotheek, er wordt klassikaal geleend, de bibliotheek verzorgt themacollecties en organiseert programma's tijdens campagnes zoals de Kinderboekenweek en de Nationale Voorleesdagen.

Sinds 2012 wordt op veel plaatsen de samenwerking geïntensiveerd en wordt er samengewerkt volgens de bouwstenen van de Bibliotheek op school. De Bibliotheek op school is een educatieve en strategische samenwerkingsaanpak van bibliotheek, onderwijs en gemeente, gericht op het verbeteren van leesmotivatie, taalvaardigheid en informatievaardigheden van kinderen en jongeren.

In de voorbereidende stukken heb je kunnen zien en lezen hoe dit eruit kan zien. Belangrijke elementen zijn:

- strategische samenwerking;
- borging door middel van een lees- en een mediaplan;
- een jaarlijkse Monitor van de leesbevordering;
- de inzet van een gecertificeerde leesconsulent van de bibliotheek;
- een gecertificeerde leescoördinator van de school;
- een rijke collectie;
- dagelijks aandacht voor lezen.

Door middel van deze minor *Open Boek Pabo* word jij opgeleid tot leescoördinator.

Wellicht heb je via stagescholen al kennisgemaakt met diverse bibliotheken op school.

Opdracht 3:

De bibliothecaris vertelt

De bibliothecaris van de lokale bibliotheek of jouw pabodocent geeft een presentatie over de Bibliotheek op school en de bijbehorende Monitor. Stel de vragen die je nog hebt. Vul het gesprek aan met jouw ervaringen op de diverse stagescholen.

7.5 De schoolbibliotheek als motor van de leesbevordering

Zonder de aanwezigheid van aantrekkelijke en actuele kinderboeken op school kan leesbevordering nooit plaatsvinden. Binnen de Bibliotheek op school wordt de collectie veelal in samenspraak met of zelfs door de lokale bibliotheek aangeschaft. Op basisscholen wordt heel verschillend met de schoolbibliotheek omgegaan. Het is goed om als leescoördinator

over een aantal zaken goed na te denken en met je collega's te overleggen. Soms zal je op weerstand stuiten. Het helpt om te bedenken wat weerstand kan oproepen. Dat gaan we oefenen in het Lagerhuis.

Opdracht 4: **Het Lagerhuis**

A. Stellingen:

1. Eén schoolbibliotheek is beter dan meerdere klassenbibliotheken.
2. Het budget voor de aanschaf van kinderboeken moet structureel in de begroting worden opgenomen.
3. Alle boeken moeten op AVI-niveau geordend worden.
4. Tijdens het vrij lezen mogen kinderen werkelijk vrij kiezen wat ze lezen: leesboek, strip, AVI-boekje, krant, tijdschrift, informatief boek, prentenboek, dichtbundel.

Maak groepjes. De stellingen worden verdeeld over de groepjes studenten. Je krijgt door de docent toegewezen of je voor of tegen de stelling bent. Bedenk in enkele minuten de argumenten voor of tegen de stelling. Maak eventueel aantekeningen. Debatteer met de ander(en) over jouw stelling. De anderen luisteren. Welke voor- en tegenargumenten hoor je ook weleens op de stageschool?

→ PF: voeg de aantekeningen met voor- en tegenargumenten toe aan je portfolio.

B. Vragen:

1. Wie is binnen de school verantwoordelijk voor het beheer en functioneren van de schoolbibliotheek?
 2. Wat is hierin de rol van de leesconsulent, ouders en kinderen?
 3. Bespreek bovenstaande vragen plenair.
-

7.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang met het lezen van boeken en het verzamelen van praktijkvoorbeelden.

7.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijeenkomst 8

Thuis voorbereiden

Lezen

- Hoofdstuk 7 'Leesbevordering en ouders' uit *Open Boek* (2012, blz. 150-161; 2020, blz. 188-199)
- Hoofdstuk 9 'De leescoördinator als spin in het web' uit *Open Boek* (2012, blz. 178-191; 2020, blz. 216-229)
- Brochure *Kwestie van lezen deel 8: Ouders betrekken bij (voor)lezen* www.lezen.nl
- Deel 1 'Leesbevordering ter preventie van laaggeletterdheid' uit *Leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur* (blz. 7-14) www.lezen.nl
- Artikel 'Een goed leesbeleid: hoe doe je dat?' www.klasse.be

Aanbevolen om te lezen

- Pagina 'Leesbevordering' op www.landvanlezen.nl

Doen

- Onderzoek de leescultuur op je stageschool bijvoorbeeld m.b.v. de test uit *Open Boek* (2012, blz. 184; 2020, blz. 222). Bespreek de test vooraf met je stagebegeleider en vraag of je die in het team mag afnemen. Kopieer de bladzijde voor elke leerkracht en laat elke leerkracht de test invullen. Maak a.d.h.v. de ingevulde bolletjes het gemiddelde voor elk van de tien onderdelen. Hoe staat de stageschool ervoor qua leescultuur? Mocht het niet mogelijk zijn om de test door elke leerkracht te laten invullen, bespreek de tien onderdelen dan met je stagebegeleider.
- Vraag na op de stageschool of ze meegedaan hebben aan de Monitor van de Bibliotheek *op school*. Zo ja, vraag dan naar de rapportage en naar de afspraken die naar aanleiding hiervan gemaakt zijn. Neem die mee naar de les.
- Vraag na op de stageschool hoe zij ouders betrekken bij de leesontwikkeling van de kinderen. Maak hiervan aantekeningen voor jezelf en neem deze mee naar de les.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgetoetst op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Inhoud

- 8.1 Voorwoord
- 8.2 Profiel van de leescoördinator
- 8.3 Ouderbetrokkenheid
- 8.4 Leescultuur op school
- 8.5 Leesplanideeën
- 8.6 Portfolio
- 8.7 Nawoord

Doelstellingen bijeenkomst 8

- De student kent doel en taakomschrijving van de leescoördinator.
- De student weet wat het belang is van het aanstellen van een leescoördinator.
- De student weet wat de rol van ouders is in het leesproces en welke hulp globaal door het onderwijs geboden kan worden aan ouders.
- De student kan de leescultuur op een school beschrijven en interpreteren.
- De student kan op overtuigende wijze een leesplanadvies presenteren dat past bij de school.

8.1 Voorwoord

Een groep studenten verzorgt het voorwoord.

8.2 Profiel van de leescoördinator

De leescoördinator houdt zich op school bezig met leesbevordering, met als doel om leesplezier en leesinteresse van de kinderen op school voortdurend te stimuleren. Het is belangrijk dat de leescoördinator zelf enthousiast is over de taak en dat ook uitstraalt. De leescoördinator is de deskundige collega die leesbevordering op de kaart zet en coördineert.

Coördineren betekent hier faciliteren, anderen in staat stellen iets te doen. Het is belangrijk dat de leescoördinator ervoor zorgt dat iedere leerkracht met leesbevordering aan de slag kan en gaat. Val de teamleden daarom niet lastig met alle aspecten van je taak. Jij bent immers de coördinator. Je regelt een heleboel zaken, zodat de teamleden zich daar niet mee bezig hoeven te houden. Denk en doe altijd een paar stappen vooruit en hou in de gaten welk tempo het team kan volgen.

De belangrijkste taken van de leescoördinator bij het coördineren van de leesbevordering zijn:

- het zorgen voor een goed functionerende schoolbibliotheek;
- het inplannen van de leesbevorderingswerkvormen, afgestemd op de taal- en leesmethodes;
- het organiseren en evalueren van leesbevorderingsactiviteiten;
- het team enthousiasmeren en de professionalisering planmatig op de kaart zetten;
- samenwerken met andere leescoördinatoren en participeren in een plaatselijk leesbevorderingsnetwerk.

Opdracht 1:

Posterpresentaties

Bespreek in groepjes de rollen van de leescoördinator op school. Hoe worden deze taken nu op jouw stageschool verdeeld en uitgevoerd? Hoe zou jij daar op je eigen school vorm aan willen geven? Wat zijn de belangrijkste kwaliteiten van een goede leescoördinator?

Maak een poster met de kwaliteiten van een goede leescoördinator. Hang de poster op en bekijk elkaars posters.

→ **PF: voeg een foto van jouw poster toe aan je portfolio.**

8.3 Ouderbetrokkenheid

Het belang van ouders in de leesopvoeding is onmiskenbaar groot. Ouders die een rijke leesomgeving bieden en in staat zijn een goede thuisleescultuur te ontwikkelen, vergroten de kans dat hun kinderen echte lezers worden én blijven. Die vaardigheid helpt kinderen in het leren op school en in hun deelname aan de maatschappij. Voor laagtaalvaardige ouders is het bieden van een goede en rijke leesomgeving een moeilijke opgave. Kinderen van laagtaalvaardige ouders lopen meer risico op het oplopen van een taalachterstand.

Om die taalachterstanden te voorkomen, zijn er allerlei programma's en interventies bij gezinnen. In de voorschoolse educatie en zogenoemde *family literacy*-programma's wordt geprobeerd die achterstanden bij deze gezinnen te voorkomen. Elke situatie is echter anders en uniek. Er is (nog) geen *one size fits all*-oplossing. Het programma *Tel Mee Met Taal* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap richt zich specifiek op het voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. Programma's als BoekStart en de Bibliotheek op school zijn onderdelen binnen dit grotere geheel van preventie (voorkomen) en curatie (bestrijden) van laaggeletterdheid.

Het is dus niet gemakkelijk om taalachterstanden te voorkomen en aan te pakken. Dat moet ons er echter niet van weerhouden om ouders zoveel mogelijk te betrekken bij de leesopvoeding van hun kinderen. In de brochure *Kwestie van Lezen 8: Ouders betrekken bij (voor)lezen* staan tips en adviezen.

Opdracht 2: Ouders stimuleren

Maak groepjes. De acht tips (of een selectie van de tips) uit de brochure *Kwestie van Lezen 8* worden verdeeld over de groepen. Iedere groep bereidt een kort toneelstuk voor waarin die tip uitgebeeld wordt. De vorm is vrij.

→ **PF: voeg een korte reflectie op jullie toneelstuk toe aan je portfolio.**

8.4 Leescultuur op school

Om de leescultuur en de leesbevordering binnen de school goed in kaart te brengen én om resultaatgericht aan leesbevordering te kunnen werken, kan een school meedoen aan de Monitor van de Bibliotheek op school. Deze Monitor wordt elk najaar door de bibliotheken uitgevoerd. In de vorige bijeenkomst heb je hier meer over geleerd. Vraag op je stageschool na of ze werken met de Bibliotheek op school en of ze de Monitor ingevuld hebben. Vraag of je de rapportage mag bekijken en bespreek met je stagebegeleider welke acties naar aanleiding van de uitkomsten ondernomen zijn.

Een andere manier om de leescultuur te onderzoeken, is de vragenlijst 'Leescultuur in beeld' uit *Open Boek*. Laat hiervoor elke leerkracht deze bolletjeslijst aankruisen vanuit het perspectief van de school. Verzamel alle ingevulde formulieren en reken het gemiddelde per onderdeel uit. Bekijk de ingevulde lijsten van de diverse teamleden. Wat valt je op? Waar zitten de verschillen qua invullen? Weten ze voldoende van de andere groepen om het goed in te kunnen vullen? Zo nee, wat zou je daar als leescoördinator aan kunnen doen? Een conclusie van dit onderzoek is dat de bovenbouw vaak niet weet waar de onderbouw mee bezig is, en andersom. Dit onderzoek kan een goede aanleiding zijn om het met het team te bespreken en op zoek te gaan naar een gezamenlijke visie op lezen en leesbevordering. Deze visie vormt de basis voor een goed leesplan.

Opdracht 3: De leescultuur in beeld

Om een goed leesplan te kunnen schrijven, is het nodig om een goed beeld te hebben van de huidige situatie. We bespreken plenair een aantal voorbeelden uit de Monitor en de leescultuur op jullie stagescholen. Noteer voor jezelf de belangrijke zaken voor jouw stageschool.

→ **PF: voeg de samenvatting van de uitgevoerde leescultuurtest toe aan je portfolio.**

8.5 Leesplanideeën

In het leesplan wordt de visie van de school op lezen en leesonderwijs verwoord en de organisatie van leesbevordering uitgewerkt. De huidige situatie, de knelpunten en de gewenste situatie worden beschreven. Het leesonderwijs wordt in samenhang bekeken en opgezet vanuit het creëren van leesplezier. Er is samenhang tussen het aanbod, de collectie, tijd voor lezen en leesbevordering, en activiteiten en werkvormen rondom lezen.

Een deel van het leesplan bestaat uit het jaarplan/activiteitenplan, waarin voor een schooljaar aangegeven wordt wie welke activiteiten uitvoert rondom leesbevordering, de schoolbibliotheek en professionalisering van het team. Het leesplan, inclusief het jaarplan/activiteitenplan, wordt opgesteld door de leescoördinator van de school, in nauwe samenwerking met het schoolteam. De leesconsulent of bibliothecaris van de bibliotheek heeft een adviserende rol; het is fijn als deze mee kan lezen en mee kan praten. De leescoördinator verzamelt gegevens over de stand van zaken rondom het leesonderwijs en de leescultuur op school. De website Leesplan is een bron van inspiratie hiervoor. Ook in *Open Boek* is een format voor een jaarplan/activiteitenplan te vinden.

Wanneer je nog meer wil weten over de leesvoorkeuren van de kinderen op school als je straks leescoördinator op een school bent, kun je gebruikmaken van de leesbevordering in beeld opdracht uit *Open Boek* (2012, blz. 185; 2020, blz. 223).

Opdracht 4: Het leesplan gepresenteerd

Presenteer het leesplan dat je tot nu toe hebt geschreven aan je groep. Maak het zo realistisch mogelijk: doe alsof jullie gesprek een teamvergadering is op de stageschool. Laat zien hoe je plan is opgebouwd en welke keuzes je hebt gemaakt. Neem de anderen mee in je plan en probeer hen enthousiast te maken. Bespreek alle presentaties in de groep na. Geef elkaar 'tips en tips'.

→ **PF: maak een korte reflectie van jouw presentatie waarin je de tips/tips van je medestudenten verwerkt.**

8.6 Portfolio

Bespreken van de voortgang met het lezen van boeken en het verzamelen van praktijkvoorbeelden.

8.7 Nawoord

Een groep studenten verzorgt het nawoord.

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht opdrachten Open Boek Pabo Vorbereidingsopdrachten per bijeenkomst

Bijeenkomst 1

Lezen

- Hoofdstuk 10, paragraaf 1 'Spelen, zingen en voorlezen' uit *Verborgen talenten* (blz. 187-191, boek meenemen, paragraaf wordt in de les gelezen)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Leesplan www.leesplan.nl
- Acht succesfactoren voor leesbevordering in *Samen werken aan een sterke leescultuur* (2012, blz. 13-16) www.lezen.nl
- 'Over laaggeletterdheid' van Stichting Lezen en Schrijven www.lezenenschrijven.nl
- Brochure *Literaire gesprekken in de klas* www.lezen.nl
- Proefschrift *Maar als je erover nadenkt... Een jaar literatuuronderwijs in groepen 7 en 8 van de basisschool* www.lezen.nl

Doen

- Noteer de kinderliedjes die je nog weet uit je eigen jeugd. Wat komt er allemaal in je op?

Bijeenkomst 2

Lezen

- Hoofdstuk 2 'Het beslissende boek. Over kansenongelijkheid, talenten en jeugdboeken' uit *Verborgen talenten* (blz. 31-48)
- Hoofdstuk 2 'Een andere visie op leesonderwijs' uit *Open Boek* (2012, blz. 18-29; 2020, blz. 16-35)
- Hoofdstuk 4 'Kinderboeken en jeugdliteratuur' uit *Open Boek* (2012, blz. 52-79; 2020, blz. 36-51)
- Brochure *Meer lezen, beter in taal - po* (najaar 2020) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 4 'Werken aan randvoorwaarden en succesfactoren' uit *Samenwerken aan een sterke leescultuur* (blz. 13-16) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 3 'Aanpak' uit *Lezen voor het leven* (blz. 9) www.lezen.nl
- Hoofdstuk 4 'Speerpunten 2017-2020' uit *Lezen voor het leven* (blz. 10-14) www.lezen.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Hoofdstuk 2 'Jeugdliteratuur door de eeuwen heen' uit *Jeugdliteratuur & Didactiek, handboek vo en mbo* www.coutinho.nl (blz. 39-89)
- Website Jeugdbibliotheek www.jeugdbibliotheek.nl
- Website Waan en Wijs www.waanenwijs.nl

- Website Jaap Leest www.jaapleest.nl
- Podcast De Grote Vriendelijke Podcast www.degrotevriendelijkepodcast.nl

Doen

- Welk boek is je bijgebleven uit jouw jeugd? Neem het mee als je het nog hebt. Kun je er nog iets over vinden op internet?
- Onderzoek de acht succesfactoren van lezen op jouw stageschool.
- Neem een recent jeugdboek mee om te promoten aan je medestudenten.

Bijeenkomst 3

Lezen

- Hoofdstuk 3 'Matilda en Pudding Tarzan. Over lezers, leesvaardigheid en teksten' uit *Verborgen talenten* (blz. 51-66)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 4 'Uitgeven en recenseren nu' uit *Verborgen talenten* (blz. 74-79)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 5 'De rol van bemiddelaars' uit *Verborgen talenten* (blz. 80-82)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 6 'Instituties en bekroningen' uit *Verborgen talenten* (blz. 83-84)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 5 'Verhaalanalyse' uit *Open Boek* (2012, blz. 69-70; 2020, blz. 52-55)
- Hoofdstuk 4, paragraaf 6 'Leesbevordering en literatuureducatie' uit *Open Boek* (2012, blz. 71-79; 2020, blz. 55-63)
- Hoofdstuk 5 'Leesbevordering: werkvormen' uit *Open Boek* (2012, uitgezonderd 5.3.1.6 'Vertel eens' en 5.3.2 'Geïntegreerde werkvormen', blz. 80-106 en blz. 110-120; 2020, blz. 86-119 en blz. 122-135)
- Hoofdstuk 6 'Leesbevordering: campagnes' uit *Open Boek* (2012, blz. 142-149; 2020, blz. 180-187)
- Hoofdstuk 1 'De basis voor leesbevordering' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 11-26)
- Hoofdstuk 2 'De leesontwikkeling van 0 tot 6 jaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 27-38)
- Hoofdstuk 3 'De leesontwikkeling van 6 tot 12 jaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 39-52)
- Hoofdstuk 5 'De leesbevorderaar' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 65-72)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Jaap Leest www.jaapleest.nl
- Website Waan en Wijs www.waanenwijs.nl
- Website Jeugdbibliotheek www.jeugdbibliotheek.nl
- Website De gelukkige lezer www.degelukkigelezer.blogspot.com
- Website CPNB www.cpnb.nl
- Website De Schrijverscentrale www.deschrijverscentrale.nl
- Website De Schoolschrijver www.deschoolschrijver.nl

Doen

- Neem een recent jeugdboek mee om te promoten aan je medestudenten.
- Onderzoek aan welke leesbevorderingscampagnes de stageschool meedoet.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgeprobeerd op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst 4

Lezen

- Hoofdstuk 5 'Het spinnenweb van de leesbevordering. Lezen op beleids-, school- en klasniveau' uit *Verborgen talenten* (blz. 85-101)
- Hoofdstuk 9 'Bikkels en leessterren. Over het behoud van de leesbegeerte' uit *Verborgen talenten* (blz. 165-183)
- Hoofdstuk 3 'Voortgezet technisch lezen' uit *Open Boek* (2012, blz. 32-49; 2020, blz. 64-83)
- Hoofdstuk 1, paragraaf 3 'Een stimulerende leesomgeving' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 16-24)
- Hoofdstuk 3, paragraaf 1 'Ontwikkeling van gevorderde leesvaardigheden' uit *De doorgaande leeslijn* (blz. 40-43)
- Artikel 'Variatie zorgt voor onverwachte ontdekkingen' www.landvanlezen.nl
- Pagina 'Lezen in vrije tijd stimuleert leesvaardigheid - en vice versa' over de Leesspiraal van Suzanne Mol www.lezen.nl/onderzoek
- Website Makkelijk Lezen Plein www.makkelijklezenplein.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Leesletters www.leesletters.nl/theaterlezen
- Leren lezen met LIST www.fontys.nl

Doen

- Onderzoek of jouw stageschool aan duo- of tutorlezen doet. Zo ja, op welke manier organiseren ze dit? Wie helpt wie? Hoe vaak en hoelang?
- Onderzoek welke technisch lezen methode de stageschool heeft. Bekijk de website van de leesmethode. Neem een handleiding en/of een leerlingenboek mee, indien mogelijk. Als de school geen leesmethode gebruikt, vraag dan aan je stagedocent (of de leescoördinator) op welke manier het leesonderwijs dan vormgegeven wordt. Maak een kort verslag.
- Onderzoek welke begrijpend lezen methode de stageschool heeft. Bekijk de website van de leesmethode. Neem een handleiding en/of een leerlingenboek mee, indien mogelijk. Als de school geen leesmethode gebruikt, vraag dan aan je stagedocent (of de leescoördinator) op welke manier het leesonderwijs dan vormgegeven wordt. Maak een kort verslag.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - een lijst van te lezen boeken;
 - werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst 5

Lezen

- Hoofdstuk 7 'Sesam open u. Over fictie en non-fictie' uit *Verborgen talenten* (blz. 125-142)
- Hoofdstuk 15 'Verhalen over vroeger. Historische jeugdliteratuur en geschiedenis- onderwijs' uit *Verborgen talenten* (blz. 277-296)
- Hoofdstuk 5, paragraaf 3.1: 7 'Mondelinge en schriftelijke presentaties' uit *Open Boek* (2012, blz. 110-118; 2020, blz. 122-129)

- Hoofdstuk 5, paragraaf 3.2 'Geïntegreerde werkvormen' uit *Open Boek* (2012, blz. 121-141; 2020, blz. 136-155)

Eén hoofdstuk naar keuze uit deel drie van *Verborgene talenten*:

- Hoofdstuk 10 'Alles is nog onontdekt. Versjes, liedjes en prentenboeken in de voor- en vroegschoolse educatie' (blz. 187-204)
- Hoofdstuk 11 'Kinderen van Abraham. Moraal en religie in multicultureel perspectief' (blz. 205-222)
- Hoofdstuk 12 'Als je goed om je heen kijkt, kun je overal rekenen. Jeugdliteratuur en rekenonderwijs' (blz. 223-240)
- Hoofdstuk 13 'Als ik mijn ogen toedoe, ben ik in Honolulu. Lezen met geografisch besef' (blz. 241-258)
- Hoofdstuk 14 'Kleverige draden. Lezen om de natuur beter te leren kennen' (blz. 259-271)
- Hoofdstuk 16 'Ieder zingt zijn eigen lied. Jeugdliteratuur en muziek' (blz. 297-316)
- Hoofdstuk 17 'Tekenen, kijken en prentenboeken. Over de vruchtbare verhouding van woord en beeld' (blz. 317-336)
- Hoofdstuk 18 'Mine's the best. Jeugdliteratuur bij de Engelse les' (blz. 337-356)
- Hoofdstuk 19 'Stoere meiden en pantoffelhelden. Sociaal-emotionele verhoudingen in jeugdliteratuur' (blz. 357-380)
- Hoofdstuk 20 'Het is feest! Vieren en delen in de klas' (blz. 381-400)
- Hoofdstuk 21 'Sterrekinderen en Achterhuizers. Holocaust, burgerschap en jeugdliteratuur' (blz. 401-422)

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Website Canon van Nederland www.canonvannederland.nl

Doen

- Kies een informatief boek, uit de reflectieve dimensie, uit en bereid een korte (max. 5 min) mondelinge presentatie voor aan de hand van het werkschema in *Open Boek* (2012, blz. 113-114; 2020, blz. 125-126). Neem het boek mee naar de les.
- Bedenk aan de hand van het hoofdstuk dat je gekozen hebt uit deel 3 van *Verborgene talenten* welke werkvorm je op je stageschool gaat uitproberen.
- Neem het boek mee waarin je nu aan het lezen bent.
- Neem je portfolio mee met daarin
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgetoetst op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst 6

Lezen

- Hoofdstuk 5 'Het spinnenweb van de leesbevordering. Lezen op beleids-, school- en klasniveau' uit *Verborgene talenten* (alleen blz. 96-97)
- Hoofdstuk 5.3.1.: 6 'Praten over verhalen: Vertel eens...' uit *Open Boek* (2012, blz. 107-110; 2020, blz. 119-122)
- Hoofdstuk 5.3.1.: 8 'De boekenkring' uit *Open Boek* (2012, blz. 118-120; 2020, blz. 130-135)
- Brochure *Kwestie van lezen deel 2: Praten over boeken op de basisschool* www.lezen.nl

- Brochure *Over boeken gesproken* www.lezen.nl
- Brochure *Literaire gesprekken in de klas* www.lezen.nl

Aanbevolen om te lezen/bekijken

- Vertel eens en De leesomgeving uit *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- *Maar als je erover nadenkt...* Een jaar literatuuronderwijs in groepen 7 en 8 van de basisschool www.lezen.nl
- Werkblad 25 werkvormen leesbevordering www.pro.debibliotheekopschool.nl

Doen

- Neem een recent prentenboek mee dat jou geschikt lijkt voor de Vertel eens-aanpak.
- Neem een recent jeugdboek mee dat jou geschikt lijkt voor een opdracht in de boekenkring, plak er een geeltje op met een snel uit te voeren opdracht.
- Bekijk de lezing van Aidan Chambers uit 2014. www.youtube.com
- Lees het boek *Lampje* van Annet Schaap en neem het mee.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgetoetst op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst 7

Lezen

- Hoofdstuk 8 'De schoolbibliotheek' uit *Open Boek* (2012, blz. 162-177; 2020, blz. 200-215)

Aanbevolen om te lezen

- Hoofdstuk 4 't is vol van boeken hier' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Hoofdstuk 5 'Presentaties' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Hoofdstuk 6 'Een plek om te lezen' uit *De leesomgeving* onderdeel van *Leespraat* www.bibliotheek.nl
- Brochure *Meedoen met de monitor* www.pro.debibliotheekopschool.nl

Doen

- Bedenk een onderwerp waarover je een themacollectie zou willen samenstellen: wat past bij de huidige lessen op de stageschool? Maak alvast een woordweb bij dit thema.
- Maak foto's van de leesomgeving op de stageschool en neem deze foto's mee naar de les.
- Bekijk het filmpje Leesbevordering op de pabo van de Bibliotheek op school www.youtube.com
- Kijk rond op de website van de Bibliotheek op school en noteer je vragen www.bibliotheekopschool.nl
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitgetoetst op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst 8

Lezen

- Hoofdstuk 7 'Leesbevordering en ouders' uit *Open Boek* (2012, blz. 150-161; 2020, blz. 188-199)
- Hoofdstuk 9 'De leescoördinator als spin in het web' uit *Open Boek* (2012, blz. 178-191; 2020, blz. 216-229)
- Brochure *Kwestie van lezen deel 8: Ouders betrekken bij (voor)lezen* www.lezen.nl
- Deel 1 'Leesbevordering ter preventie van laaggeletterdheid' uit *Leesbevordering in gezinnen met weinig leescultuur* (blz. 7-14) www.lezen.nl
- Artikel 'Een goed leesbeleid: hoe doe je dat?' www.klasse.be

Aanbevolen om te lezen

- Pagina 'Leesbevordering' op www.landvanlezen.nl

Doen

- Onderzoek de leescultuur op je stageschool bijvoorbeeld m.b.v. de test uit *Open Boek* (2012, blz. 184; 2020, blz. 222). Bespreek de test vooraf met je stagebegeleider en vraag of je die in het team mag afnemen. Kopieer de bladzijde voor elke leerkracht en laat elke leerkracht de test invullen. Maak a.d.h.v. de ingevulde bolletjes het gemiddelde voor elk van de tien onderdelen. Hoe staat de stageschool ervoor qua leescultuur? Mocht het niet mogelijk zijn om de test door elke leerkracht te laten invullen, bespreek de tien onderdelen dan met je stagebegeleider.
- Vraag na op de stageschool of ze meegedaan hebben aan de Monitor van de Bibliotheek *op school*. Zo ja, vraag dan naar de rapportage en naar de afspraken die naar aanleiding hiervan gemaakt zijn. Neem die mee naar de les.
- Vraag na op de stageschool hoe zij ouders betrekken bij de leesontwikkeling van de kinderen. Maak hiervan aantekeningen voor jezelf en neem deze mee naar de les.
- Neem je portfolio mee met daarin:
 - de lijst met te lezen boeken;
 - de werkvormen die je hebt uitprobeerde op stage;
 - de onderzoeksresultaten tot nu toe.

Bijeenkomst	Literaire competentie	Onderzoek/ leesplanadvies	Praktijk op school
1	<p>→ PF: maak na de les een nette versie van de leesautobiografie en stop die in je portfolio.</p> <p>→ PF: voeg de gemaakte opdrachten over literaire competentie toe aan je portfolio.</p>	<p>→ PF: Onderzoek de visie op leesbevordering op de stageschool. Voeg een verslag toe aan je portfolio.</p> <p>→ PF: Onderzoek de acht succesfactoren op de stageschool. Voeg een verslag toe aan je portfolio.</p>	
2	<p>→ PF: Leg een lijst aan van jeugdliteratuur die je nu aan het lezen bent en voeg toe aan je portfolio. Maak een plan wat je de komende tijd gaat lezen, welke boeken in welke genres?</p>	<p>→ PF: voeg een verslag van de collectie op school toe aan je portfolio.</p> <p>→ PF: Vervolg van Onderzoek de acht succesfactoren op de stageschool. Voeg een verslag toe aan je portfolio.</p>	<p>→ PF: voeg een korte reflectie op de uitgevoerde opdracht van een activiteit rond het boek <i>De wolf die uit het boek viel</i> in je portfolio.</p>
3	<p>→ voortgang leeslijst</p>	<p>→ PF: Voeg een overzicht van de campagnes waaraan de stageschool meedoet toe aan je portfolio.</p>	<p>→ PF: voer een van deze vier basisvaardigheden uit in je stageklas met een tekst naar keuze en maak er een kort reflectieverslag van.</p>
4	<p>→ voortgang leeslijst</p>	<p>→ PF: noteer je aantekeningen over VTL in je portfolio plus de verslagen van de voorbereiding en neem dit mee voor je leesplanadvies.</p> <p>→ PF: Onderzoek de leesmethoden op school en noteer eventuele genoemde aanbevelingen in je portfolio om mee te nemen in je leesplanadvies.</p>	
5	<p>→ PF: voeg de aantekeningen over je eigen literaire competentie toe aan je portfolio.</p> <p>→ voortgang leeslijst</p>		<p>→ PF: voeg de voorbereiding van jouw presentatie toe aan je portfolio. Voer de presentatie ook uit op je stageschool en voeg een korte reflectie toe.</p> <p>→ PF: pas de voorbereide opdracht bij een ander vak aan met de feedback van je medestudenten. Voer de activiteit uit op de stageschool en voeg zowel de opdracht als een korte reflectie op de uitvoer toe aan je portfolio.</p>

Bijeenkomst	Literaire competentie	Onderzoek/ leesplanadvies	Praktijk op school
6	→ voortgang leeslijst		→ PF: voeg een lijst met boeken toe die volgens jou geschikt zijn voor de Vertel Eens aanpak aan je portfolio. → PF: Zou jouw stageschool met de Boekenkring, de Vertel Eens aanpak of Literaire gesprekken aan de slag moeten gaan? Hoe zou jij dat aanpakken? Maak een keuze en schrijf een kort stappenplan hoe jij dit in zou voeren. Voeg toe aan je portfolio en gebruik bij je leesplanadvies.
7	→ voortgang leeslijst	→ PF: voeg de gezamenlijke lijst met criteria voor een goede leesomgeving toe aan je portfolio. → PF: voeg de aantekeningen met voor- en tegenargumenten toe aan je portfolio.	→ PF: voeg een foto van jullie presentatie en je woordweb toe aan je portfolio.
8	→ PF: Voeg de samenvatting van de uitgevoerde Leescultuur test toe aan je portfolio. → PF: maak een korte reflectie van jouw presentatie waarin je de tips/tops van je medestudenten verwerkt.	→ PF: Voeg de samenvatting van de uitgevoerde Leescultuur test toe aan je portfolio. → PF: maak een korte reflectie van jouw presentatie waarin je de tips/tops van je medestudenten verwerkt.	→ PF: Voeg een foto van jouw poster toe aan je portfolio. → PF: Voeg een korte reflectie op jullie toneelstuk toe aan je portfolio.

Bijlage 2: Eindopdracht leesplanadvies

In het leesplan worden missie, visie, doel en middelen beschreven waarmee de leesbevordering op de basisschool vormgegeven wordt. Zie hiervoor ook de website Leesplan.

Een leesplan kan helpen om kinderen meer leesplezier te laten beleven en daardoor hun leesvaardigheid te vergroten. Om dit te bereiken kunnen scholen samenwerken met bibliotheken binnen de Bibliotheek *op school* om het leesplan ten uitvoer te brengen. De school legt jaarlijks de activiteiten vast in het jaaractiviteitenplan, een onderdeel van het leesplan. Het leesplan is de verantwoordelijkheid van de school en wordt gemaakt door de leescoördinator(en) van de school, veelal en zeer wenselijk in samenspraak met de leesconsulent van de bibliotheek.

Omdat de beginsituatie van de stagescholen voor de pabo-studenten zo divers is, zijn er drie mogelijke eindopdrachten voor *Open Boek Pabo*. De student kiest de eindopdracht die het beste aansluit bij de situatie op de stageschool.

Opdracht

Kies een van de onderstaande situaties en bijbehorende opdrachten: Gebruik de portfolio- en onderzoeksopdrachten uit de bijeenkomsten om tot een goed advies te komen. Beschrijf altijd duidelijk waarom je welke keuzes maakt.

1. Startdocument

Op de stageschool is nog weinig ontwikkeld t.a.v. leesbevordering en een leesplan.

- Maak een analyse van de school: wat gebeurt er al qua leesbevordering?
- Maak een plan van aanpak om de leesbevordering op deze school naar een hoger plan te tillen: wat kan de school doen, wat kan de (leesconsulent van de) bibliotheek doen, wat kan de leescoördinator doen? De onderwerpen van leesplan.nl kunnen hier uiteraard bij gebruikt worden. Betrek in het plan eventuele contractafspraken tussen school en bibliotheek.

2. Doorontwikkeling

Op de stageschool is al een leesplan. Dit plan kan echter wel nieuwe input en verbetering gebruiken.

- Bestudeer het leesplan goed en bespreek het uitgebreid met de leescoördinator. In welk jaar is het gemaakt? Is het een document-in-de-la of een gebruiksdocument? Interview vervolgens leerkrachten en/of directie over het gebruik hiervan. Waar zitten de knelpunten? Wat lukt wel, wat lukt niet? Hoe komt dat?
- Maak een plan van aanpak hoe het leesplan beter uitgevoerd kan worden/ aangepast kan worden. Welke verbeterpunten kan/kunnen de leescoördinator(en) oppakken? Hoe kunnen ze dat doen? Wie moeten daar nog meer bij betrokken worden? Betrek waar mogelijk de resultaten uit de Monitor als die binnen de Bibliotheek *op school* is uitgevoerd.

3. Verdieping

Op de stageschool is een goed leesplan dat door iedereen gebruikt wordt.

- Bestudeer het leesplan goed en overleg hierover met de leescoördinator(en). In welk jaar is het gemaakt? Hoe gebruikt de school het leesplan? Hoe is de evaluatie van de plannen geregeld? Wie maakt de jaarlijkse aanvulling?
- Ga samen met de leescoördinator op zoek naar verdieping en nieuwe werkvormen. Koppel

dit uiteraard ook aan de uitkomsten van de monitor, indien mogelijk. Maak voor de school een jaaractiviteitenplan in samenspraak met de leescoördinator(en).

De opdracht omvat maximaal 5 A4 (lettergrootte 11, lettertype Arial, regelafstand 1.0) en bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

- Inleiding
- Inhoudsopgave met bladnummering
- Korte situatieschets t.a.v. van de school en een korte toelichting op de keuze voor opdracht 1, 2 of 3
- Beschrijving/uitvoering van de gemaakte opdracht
- Conclusie/slotwoord
- Literatuurlijst

Beoordelingscriteria eindopdracht Open Boek Pabo

Voorwaardelijk:

Het eindwerkstuk wordt door de docent nagekeken als het aan de volgende criteria voldoet:

- het eindwerkstuk bevat een inleiding en literatuurlijst;
- inhoudsopgave met bladnummering;
- correcte spelling, stijl en leesbaarheid;
- het eindwerkstuk is op tijd ingeleverd;
- het eindwerkstuk bevat de verplichte opdrachten en omvat maximaal 5 A4 met lettertype Arial, lettergrootte 11 en regelafstand 1.0.

Beoordeling:

Analyse en conclusie

Onvoldoende	Zwak	Voldoende	Goed
De gegevens zijn onduidelijk of onvolledig of te gering.	De gegevens zijn zonder analyse gepresenteerd.	De gegevens zijn helder gepresenteerd en geanalyseerd.	De analyse eindigt met een conclusie of samenvatting.

Advies aan de school

Onvoldoende	Zwak	Voldoende	Goed
Advies is niet concreet gemaakt en sluit niet aan op doelen van de school.	Advies is nog niet concreet genoeg en sluit niet volledig aan op de doelen van de school.	Advies is concreet en sluit aan de doelen vd school.	Advies is concreet en verrassend en sluit naadloos aan op de doelen van de school.

Bijlage 3: Leesautobiografie

Gebaseerd op de les bij *Een motiverende start in havo/vwo 4* van *Lezen voor de Lijst* door Monique Metzemaekers en Theo Witte uit 2013. www.lezenvoordelijst.nl

Een persoonlijke leesgeschiedenis geeft inzicht in wat voor soort lezer je bent. Het kan je helpen bij het kiezen van voor jou geschikte boeken. De vragen in deze tabel kunnen je helpen om een beeld van jouw eigen leesgeschiedenis te krijgen.

Onderwerpen / voorbeeldvragen

Voorlezen:

- Las je vader/moeder/oppas... vroeger voor?
- Weet je nog uit welke boeken?
- Had je een favoriet prentenboek / sprookje / verhaal?

Thuis:

- Wordt er bij jou thuis graag / weinig / met tegenzin gelezen?
- Heb je zelf boeken thuis? Zijn die gekocht of gekregen?
- Wat voor boeken heb jij?
- Praten jullie thuis over boeken?

Basisschool:

- Las je juf of meester voor?
- Zo ja, uit welke boeken?
- Wat vond je van het voorlezen?
- Wanneer ging je zelf lezen?
- Las je veel of weinig?
- Welke boeken las je op de basisschool?

Middelbare school:

- Wat las je op de middelbare school?
- Moest je verplichte boeken lezen?
- Zo ja, hoeveel en welke?
- Wat vond je daarvan?
- Welke soort boeken stonden er op je lijst?

Top 5:

- Wat is jouw top 5 van beste / mooiste boeken aller tijden?
- Wat maakt deze boeken zo bijzonder? Vertel eens.

Plannen:

- Wat zijn je voornemens naar aanleiding van vandaag?
- Welke boeken ga je lezen voor je eigen literatuurlijst?

Bijlage 4A: Zelfbeoordeling literaire competenties

Deel 1 (zie ook reader):

Opdracht 1 (= Opdracht 3 in de reader):

- Pak een leeg vel papier en een pen.
- Schrijf over het boek dat je nu aan het lezen bent: wat vind je van dit boek?
- Er zijn geen richtlijnen voor wat je moet schrijven; schrijf alles op wat jij relevant vindt.
- Na een minuut of 5 mag je stoppen met schrijven.

Deel 2:

Doel:

Door je eigen teksten over boeken te analyseren, kun je bepalen wat jouw eigen ontwikkelniveau is op de vier literaire competenties van Cornelissen. Het streven is om aan het einde van de opleiding voor alle competenties ten minste op niveau 3 te zitten. Je zelfevaluatie op dit moment geeft je informatie over waar je nu staat en geeft je handvatten om je eigen ontwikkelplan te formuleren.

Maak hierbij gebruik van bijlage 4B, Instructiekaarten beleving, interpretatie, beoordeling en narratief begrip.

Opdracht 2

In drietallen wisselen jullie de teksten die je net geschreven hebt uit. Ieder bekijkt dus het papier van een ander. Je leest de tekst en gaat onderstrepen:

- Groen voor alle stukken die gaan over beleving;
- Geel voor alle stukken die gaan over interpretatie;
- Oranje voor alle stukken die gaan over beoordeling;
- Roze voor alle stukken die gaan over narratief begrip.

Opdracht 3

Geef de tekst door naar de volgende persoon (nog steeds niet de auteur). Je leest de tekst en geeft bij ieder onderstreept fragment aan welk niveau van de competenties uit dit stuk blijkt:

- een 2 als het niveau 2 is;
- een 3 als het niveau 3 is;
- een 4 als het niveau 4 is.

Opdracht 4

De tekst gaat nu terug naar de auteur. Je bekijkt in je eigen tekst nu de kleuren en de getallen. Wanneer iets niet duidelijk is, vraag je verduidelijking. Zodra alles helder is, maak je een tabel waarin je turft hoe vaak je bij iedere competentie op ieder van de niveaus hebt gescoord. Op basis van dit overzicht schrijf je een conclusie (max. 1 A4) over hoe het op dit moment staat met de ontwikkeling van je literaire competenties en de doelen die je voor jezelf stelt om te gaan groeien.

Bijlage 4B: **Instructiekaarten beleving, interpretatie, beoordeling en narratief begrip, Cornelissen, 2016**

Instructiekaart leesbeleving

Beschrijving van emoties die het boek heeft opgeroepen.

Niveau 1: Benoemt geen emotionele beleving.

Geen uiting

Bijvoorbeeld:

- Mijn moeder had me bonbons meegegeven voor de moeder van Lena. Ze ging aan tafel zitten met de doos bonbons voor zich. Daarna gingen Lena en ik naar boven.
- Het verhaal is supermooi.

Niveau 2: Beschrijft eigen emotionele beleving, maar geeft hierbij geen uitleg.

Uiting zonder argumentatie

Bijvoorbeeld:

- Ik vond het een heel grappig verhaal.
- Ik vond het wel zielig voor Yaqub.
- Ik kon af en toe niet verder lezen zo spannend vond ik het.
- Ik dacht precies hetzelfde als Simon.

Niveau 3: Geeft uitleg over emotionele beleving met voorbeelden uit het boek of met eigen leeservaringen.

Uiting met argumentatie binnen het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Het werd spannend, omdat ik het steeds beter begon te snappen.
- Ik voelde me verdrietig, omdat Joep dood was.
- Ik vond het grappig dat Wietske een vieze test moest doen om bij de club te komen

Niveau 4: Verbindt emotionele beleving met eigen wereldbeeld.

Uiting met argumentatie buiten het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Ik vind het heel zielig dat kinderen leukemie kunnen krijgen.
- Ik vind het vooral leuk omdat ik later zelf ook trainer wil worden.
- Ik vind het spannend omdat het echt gebeurd is.

Instructiekaart interpretatie

Het verbinden van de letterlijke betekenis uit de tekst tot een samenhangend geheel.

Niveau 1: Geeft geen interpretatie, maar geeft alleen enkele losse fragmenten weer die niet met elkaar in verband worden gebracht.

Geen uiting

Bijvoorbeeld:

- Jan scheldt Joost uit. Magoggeltje zegt dat Joost de voetsporen moet volgen.

Niveau 2: Interpreteert het verhaal door de gebeurtenissen op eigen wijze te reconstrueren.

Uiting zonder argumentatie

Bijvoorbeeld:

- Joost en prins I-an ontsnappen uit de onderwereld met hulp van prinses Hyacintha.
- De koning van de onderwereld achtervolgt hen, maar ze kunnen ontsnappen en prins I-an trouwt met zijn prinses.
- Het boek gaat over groep acht.

Niveau 3: Interpreteert het verhaal door het beschrijven van motieven, doel, intentie van personages, verteller of auteur.

Uiting met argumentatie binnen het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Mister P is heel ergerlijk, want door zijn geklets kan Jo-Jo zich niet concentreren op leuke dingen.
- Als Stef alleen is, gaat hij nadenken

Niveau 4: Interpreteert het verhaal door relaties te leggen buiten het verhaal.

Uiting met argumentatie buiten het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Discrimineren mag niet.
- Het komt ook in het echt voor dat kinderen mishandeld worden

Instructiekaart beoordeling

Het geven van een waardeoordeel over het verhaal.

Niveau 1: Geeft geen beoordeling.

Geen uiting

Bijvoorbeeld:

- Ik vond het heel erg zielig.

Niveau 2: Geeft beoordeling, zonder uitleg.

Uiting zonder argumentatie

Bijvoorbeeld:

- Ik vond er helemaal niets aan.
- Prachtig boek.
- Ik vond het een mooi verhaal.
- Ik vind het stukje waarin de meester Annelies troost heel erg mooi

Niveau 3: Beoordeling wordt beargumenteerd door uitleg te geven waarin een relatie wordt gelegd tussen kenmerken van het boek.

Uiting met argumentatie binnen het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Ik vind het stukje waarin de meester Annelies troost heel mooi, omdat de meester hier laat merken dat hij zelf ook vervelende dingen heeft meegemaakt.
- Ik vind het een slecht boek, want Asnar is een heel slechte man.
- Ik vond het boek een beetje dom, omdat er van alles uitgelegd moest worden

Niveau 4: Beoordeling wordt beargumenteerd door uitleg te geven waarin een relatie wordt gelegd met beeld van de wereld of kennis over literaire procédés.

Uiting met argumentatie buiten het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Ik vind het stukje waarin Jo-Jo en de moeder van Lena samen in het fotoalbum kijken heel mooi, omdat ik hierdoor merkte dat vluchtelingen verschrikkelijke dingen hebben meegemaakt.
- Ik vond *Bezoek van mister P* een erg goed boek, omdat ik meer te weten ben gekomen over wat vluchtelingen allemaal hebben meegemaakt

Instructiekaart narratief begrip

bewustzijn van de 'gemaaktheid' van het boek.

Niveau 1: Benoemt geen narratieve kenmerken.

Geen uiting

Bijvoorbeeld:

- Het is een mooi verhaal

Niveau 2: Beschrijft narratieve kenmerken, maar geeft hierbij geen uitleg.

Uiting zonder argumentatie

Bijvoorbeeld:

- Het verhaal wordt verteld vanuit Joost.
- Het verhaal heeft een open einde.

Niveau 3: Geeft uitleg over narratieve kenmerken met voorbeelden uit het verhaal.

Uiting met argumentatie binnen het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Mister P is geen echt personage, maar het is meer een stem in het hoofd van Jo-Jo.
- Omdat het verhaal vanuit Joost verteld werd, kwam ik heel veel over hem te weten.

Niveau 4: Legt verband tussen narratieve kenmerken en mogelijke betekenissen van het verhaal en betreft dit op het eigen leven of de werkelijkheid buiten het boek.

Uiting met argumentatie buiten het verhaal

Bijvoorbeeld:

- Door het open einde weet je niet hoe de toekomst van Rahmane er uit ziet. Je beseft dat die toekomst erg onzeker is; hij moet het nu doen zonder zijn boezemvriend Tigane. Ik heb op het jeugdjournaal gezien dat veel jeugdvoetballers uit Afrika heimwee krijgen naar hun geboorteland. Ik vraag me af of Rahmane wel echt naar Nederland terug wil.

Bijlage 5: De lijst van Vriens

Jacques Vriens was de eerste Kinderboekenambassadeur van Nederland (2013–2015). Vriens heeft in die periode een tiplijst opgesteld voor pabo-studenten. Deze tiplijst, en de tiplijsten van andere Kinderboekenambassadeurs, zijn terug te vinden op de website www.kinderboekenambassadeur.nl.

Het zou de leesbevordering enorm helpen als alle Pabo-studenten tijdens hun studie minimaal 60 kinderboeken zouden lezen.

Hieronder een lijst met suggesties. Natuurlijk valt hierover te discussiëren, maar je moet ergens beginnen....

- Elke auteur komt maar één keer voor
- Er staan enkele 'erg oude' boeken op, zodat studenten enig idee krijgen van wat er in het (verre) verleden gelezen werd.
- Brede keus en verschillende genres

Onderbouw

1. <i>Max en de Maximonsters</i>	Maurice Sendak
2. <i>Welterusten kleine beer</i>	Martin Wadell
3. <i>Robin en God</i>	Sjoerd Kuyper
4. <i>Ze lopen gewoon met je mee</i>	Margaret Mahy
5. <i>De kat in de gordijnen</i>	Dolf Verroen
6. <i>Liedjes met een hoepeltje erom</i>	Toin Duijx/Joke Linders
7. <i>Monkie</i>	Ingrid en Dieter Schubert
8. <i>Valentijn (Blokboekje)</i>	Arnold Lobel
9. <i>Agent en Boef</i>	Tjibbe Veldkamp/Kees de Boer
10. <i>De prinses van de moestuin</i>	Annemie en Margriet Heymans
11. <i>Grootmoeders grote oren....</i>	Jacques Vriens
12. <i>Wim is weg (Gouden Boekje)</i>	Rogier Boon
13. <i>Ik wil die!</i>	Imme Dros
14. <i>Boer Boris</i>	Ted van Lieshout
15. <i>Vos en Haas</i>	Sylvia Vanden Heede
16. <i>Spekkie en Sproet</i>	Vivian den Hollander
17. <i>Aap en Beer op reis</i>	Wim Hofman
18. <i>Kikker is verliefd</i>	Max Velthuijs
19. <i>Bij ons in de straat</i>	Koos Meinderts
20. <i>De boze heks</i>	Hannah Kraan

Middenbouw

1. <i>Joris en de toverdrank</i>	Roald Dahl
2. <i>Deesje</i>	Joke van Leeuwen
3. <i>Erge Ellie en nare Nellie</i>	Rindert Kromhout
4. <i>Spaghetti van menetti</i>	Kees Leibbrandt
5. <i>Krassen in het tafelblad</i>	Guus Kuijer
6. <i>Misschien wisten zij alles</i>	Toon Tellegen
7. <i>Villa Fien</i>	Janneke Schotveld
8. <i>Sinterklaas en de struikrovers</i>	Harriet Laurey
9. <i>Het sleutelkruid</i>	Paul Biegel
10. <i>Minoes</i>	Annie M.G. Schmidt
11. <i>Kleine Sophie en Lange Wapper</i>	Els Pelgrom
12. <i>Help de juf is verliefd</i>	Carry Slee
13. <i>Voordat jij er was..</i>	Daan Remmerts de Vries
14. <i>Meester Kikker</i>	Paul van Loon
15. <i>Superguppie</i>	Edward van de Vendel
16. <i>Dummie de mummie en de gouden scarabee</i>	Tosca Menten
17. <i>Ik en de rovers</i>	Siri Kolu
18. <i>De Nederlandse Kinderpoëzie In 1000 en enige gedichten</i>	Gerrit Komrij
19. <i>Sammie en opa</i>	Enne Koens
20. <i>Het huis van Roos en Lap</i>	Allet Schouten

Bovenbouw

1. <i>Boris</i>	Jaap ter Haar
2. <i>Spinder</i>	Simon van der Geest
3. <i>Mijax de wolven en de jager</i>	Jean Craighead George
4. <i>Alleen op de wereld</i>	Hector Malot (vert. August Willemsen)
5. <i>Brief voor de koning</i>	Tonke Dragt
6. <i>Hasse Simonsdochter</i>	Thea Beckman
7. <i>Een vriendin met vuisten</i>	Mirjam Oldenhave
8. <i>Lawines razen</i>	An Rutgers van der Loeff
9. <i>De regels van drie</i>	Marjolijn Hof
10. <i>Mijn bijzonder rare week met Tess</i>	Anna Woltz
11. <i>Gebroeders Leeuwenhart</i>	Astrid Lindgren
12. <i>Meester van de zwarte molen</i>	Ottfried Preussler
13. <i>Oorlog zonder vrienden</i>	Evert Hartman
14. <i>Afke's tiental</i>	Nienke van Hichtum
15. <i>Hoe overleef ik mijzelf</i>	Francine Oomen
16. <i>Kladwerk</i>	Anke de Vries
17. <i>Verkocht</i>	Hans Hagen
18. <i>Met je rug tegen de muur</i>	Klaus Kordon
19. <i>De boten van Brakkeput</i>	Miep Diekman
20. <i>Boy7</i>	Mirjam Mous

Bijlage 6: Voorbeeldteksten bij de drie dimensies uit *Open Boek* van Jos Walta

Tekst 1:

De maan

Vanaf de zee zie je strand en duinen, zwaaiend helmgras, verder niets. Daarachter liggen de huizen verstopt in de nacht. Ze zijn als konijnenkeutels op de grond gesmeten. Kris kras door elkaar. Geen muur staat recht.

In de doorgezakte daken zitten slordige gaten. Het dorp ruikt naar zand en naar zout. En aan het eind van de dag naar rokerige vuurtjes en knapperend hout. En naar dampende vissoep als de mensen gaan eten.

Het eiland is klein. Alles lijkt vredig en veilig, maar door die loeiende wind en het licht van de maan kan Yuna niet slapen. Ze trekt een deken over haar hoofd en duwt een kussen tegen haar oren.

Het helpt geen steek. Nog steeds hoort ze gebulder. De vloer, het dak, het bed, alles knarst en kraakt. En ze heeft ook last van haar vader, die snurkt weer eens als een zwijn.

Yuna slaat de deken opzij en sluipt naar het raampje. Ze kijkt naar het huis van oma aan de overkant van het erf. De maan hangt erboven, bijna vol. Was het maar vast morgenavond, denkt Yuna. Dan zit oma op de zwarte ronde steen en vertelt ze een verhaal.

De nacht van de volle maan wordt gevierd met het hele dorp, dat gebeurt al zolang Yuna zich kan herinneren. En als het aan oma ligt, komt daar nooit een einde aan.

Toen Yuna twaalf werd, zei oma: 'Vroeger was mijn moeder de verteller. En dáárvóór zat mijn grootmoeder op de zwarte steen. En mijn betovergrootmoeder dáárvóór en mijn bet-bet-bet... allemaal maanziek net als jij Yuna. Later als ik er niet meer ben, is de zwarte steen voor jou.'

'Is dat een opdracht of een cadeau?'

Uit: *Yuna's maan*, Hans Hagen, uitgeverij Querido

Tekst 2:

Tien miljoen likes

'Mag ik de cornflakes?' vroeg de president. Hij zat met zijn dochter Rosa en zijn vrouw Florabella in de eetzaal te ontbijten. 'Wacht even,' zei Rosa. Ze had het pak in haar handen en bestudeerde de achterkant.

'Wat is er zo interessant aan een pak cornflakes?' wilde de president weten. 'Er staan leuke dingen op,' zei Rosa. 'Raadsels en moppen en leuke tips.' De president gromde. 'Geef hier. Ik heb niet de hele dag de tijd.' Rosa gaf hem het pak. Er stond een grijnzend aapje achterop.

De president strooide wat cornflakes in zijn kom en bekeek de achterkant van het pak. 'Waarom sta ik hier niet op?' riep hij. 'Hoezo?' vroeg Rosa. Ze wees naar het aapje. 'Je staat er toch al op?' De president keek haar kwaad aan.

'Dat is voor kinderen, schat,' zei zijn vrouw. 'Je gaat me toch niet vertellen dat je echt achterop de cornflakes wilt.' 'Het is belangrijk dat kinderen al vroeg leren wie er in dit land de baas is, poedeltje,' zei de president. Misschien was hij bang dat de mensen zouden vergeten wie hij was, want zijn gezicht was werkelijk overal te zien. Op postzegels, munten, bankbiljetten. Op ingelijste foto's in de huizen van mensen. Op vlaggetjes. Op sjaltjes. Op T-shirts. En op grote borden in de stad. Overal prijkte zijn gezicht. En nu had hij een nieuw gek idee. Hij wilde met zijn hoofd achterop de cornflakesverpakking.

Florabella nipte van haar glas. Ze deed het heel voorzichtig om haar lippenstift niet te verpesten. 'Misschien moeten we je ook maar op de knakworsten zetten,' zei ze. 'En op de roze koeken. En de groene zeep.'

Uit: *De gruwelijke generaal*, Jozua Douglas, uitgeverij De Fontein

Tekst 3:

Afscheid

'Heb je de turnzaal al gezien?' vraagt Nikki. Ze schuift haar matras naast dat van Marijke en laat zich met een plof achterover vallen op het zachte bed.

'Echt wel!' antwoordt haar vriendin. 'Ze hebben wel zes balken en gelukkig ook een echte wedstrijdvloer.'

'Wow,' zegt Nikki. Ze kijkt om zich heen. Overal klinkt gepraat en gelach. In deze oude zaal zal ze vannacht moeten slapen. Er hangt zo'n aparte geur, van gymvloer en een vleugje zweet. Nikki houdt ervan. 'Ik heb zo'n zin in het kamp.' Haar stem trilt van opwinding.

'Gelukkig maar,' lacht Nikki's moeder. 'Want je zit hier voorlopig nog wel even. 'Ze haalt een donkerblauwe slaapzak uit de opberghoes. Nikki rolt opzij zodat haar moeder de slaapzak op het matras kan spreiden. Meteen daarna schuift ze weer terug.

'Een week lang alleen maar turnen, turnen, turnen,' zegt Nikki met een gelukzalige glimlach. 'Is het niet heerlijk?' Ze staat op en maakt een voorwaartse salto op haar bed.

'Bewaar die kunstjes maar voor tijdens de training,' zegt haar vader. Hij geeft Nikki een kus op haar wang. Zijn baard prikt. 'Je moeder en ik gaan ervandoor lieverd,'

'Red je het wel?' vraagt mama. Ze kijkt haar met gefronste wenkbrauwen aan. Zo'n gezicht trekt ze wel vaker. Bijvoorbeeld als Nikki iets nieuws uitprobeert tijdens het turnen.

'Ma-am,' zucht Nikki. 'Ga nou maar.' Ze maakt een wuifgebaar met haar hand.

Uit: *Nikki op turnkamp*, serie Turntoppers, Simone Kortsmid, uitgeverij Clavis

Colofon

© Stichting Lezen
(2020, 2e druk 2021)
Open Boek Pabo is gebaseerd op de cursus *Open Boek voor het basisonderwijs* van Jos Walta en is mede tot stand gekomen door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/ Koninklijke Bibliotheek).

Wilt u meer informatie of heeft u opmerkingen over deze uitgave, dan kunt u zich richten tot Peter van Duijvenboden (pvanduijvenboden@lezen.nl)

Samenstellers

Liselotte Dessauvagie
Marieke Smeijsters
Peter van Duijvenboden

Met dank aan

Jos Walta
Stieneke Eising
Pabo-platform van Stichting Lezen

Redactie

Tjeerd Gunning

Vormgeving

Judith Schoffelen en
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl

www.debibliotheekopschool.nl

